

АСПЕКТ ПРАБЛЕМЫ
 «Есць будучыня ў "мірнага атамана"?»
 2 стар.

ДЗЯРЖАВА І ДЫЯСПАРА
 ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ "ЗБС
 "БАЦЬКАЎШЧЫНА"
 3 стар.

ВЫСТАВЫ
 НАТХНЯЕ Язэп ДРАЗДОВІЧ
 4 стар.

ДЫПКУР'ЕР
 2 стар.

ЮБІЛЕІ
 Генадзь БУРАЎКІНУ — 65.
 НОВЫЯ ВЕРШЫ ПАЭТА
 4 стар.

ХРЫСЦІЯНСКАЯ СТАРОНКА
 "ЖЫЦЦЁ І ВЕРА"
 5 стар.

**ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ: ІЗРАІЛЬ,
 ЗША, РАСІЯ**
 6 стар.

Сакрат ЯНОВІЧ (Польшча)
 "ЗАПІСЫ ВЕКУ" (працяг)
 7 стар.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ
 ...ХАЦЕЎ БЫ ДАБЕГЧЫ ДА 100!
 8 стар.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА Ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы

14 лістапада 2001 года
 Цана 117 рублёў

№ 46 (2760)

E-mail: golas_radzimy@tuf.by

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 6 красавіка 1955 года

НАВІНЫ З НАЦЫЯНАЛЬНАГА ПРЭС-ЦЭНТРА

НОВЫЯ МАРШРУТЫ АЎТАПЕРАВОЗАК

У агульным аб'ёме перавозак на Беларусі аўтамабільным транспартам перамяшчаецца амаль 70 працэнтаў грузаў і каля 54 працэнтаў пасажыраў. Пра гэта паведаміў журналістам міністр транспарту і камунікацый Міхаіл БАРАБЫ. Ён таксама засведчыў, што аўта-транспартная галіна краіны развіваецца дынамічна. Напрыклад, за восем месяцаў бягучага года экспарт аўта-транспартных паслуг павялічыўся ў параўнанні з аналагічным перыядам 2000 года амаль на 30 працэнтаў. Гэта звязана ў першую чаргу з тым, што беларускія перавозчыкі асвойва-

юць новыя рынкі: у Сярэдняй Азіі, на Балканах, у краінах Скандынавіі. Нягледзячы на пэўныя цяжкасці, дарожная гаспадарка функцыянуе стабільна, павялічваецца і ўдасканальваецца сетка аўтамабільных дарог, паліпшаюцца ўмовы для бесперапыннага і безаварыйнага руху транспарту. Дарэчы, працягласць аўта-дарог у Беларусі складае 76 тысяч кіламетраў. Нагрузка на іх няспынна расце. Калі ў 1991 годзе на 1 кіламетр дарог прыпадала прыкладна 12 транспартных адзінак, то ў 2000 годзе — 38.

ТУРЦЫЯ СТАНОВІЦА БЛІЖЭЙ

Дамова аб добрасуседстве і супрацоўніцтве паміж Рэспублікай Беларусь і Рэспублікай Турцыя, падпісаная ў 1996 годзе, уступіла ў сілу ў 2000-м. Але сувязі паміж дзюма краінамі існуюць даўно і паспяхова развіваюцца. Пра гэта паведаміла Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Турцыі ў нашай краіне спадарыня Фатма Шуле САЙСАЛ. На снежань бягучага года запланавана правядзенне трыя-га пасяджэння беларуска-турэцкага эканамічнага камітэта. У верасні створана таварыства "Беларусь — Турцыя". Вельмі дынамічна развіваецца супрацоўніцтва ў галіне будаўніцтва. На крэдыты турэцкіх банкаў праводзіцца рэканструкцыя гатэляў "Мінск" і "Свіслач", у сакавіку турэцкія будаўнікі здалі ў беларускай сталіцы

"пад ключ" сучасны комплекс "Журавінка". Паміж краінамі дзейнічае дамова аб супрацоўніцтве ў вайскавай і абароннай прамысловасці. Пашыраюцца культурныя сувязі. Напрыклад, на сцэне Белдзяржфілармоніі праходзілі канцэрты сімфанічнага аркестра Турцыі, а на турэцкай сцэне — сімфанічнага аркестра Беларусі. Артысты беларускага балета прадставілі туркам вядомую пастаноўку "Спартак". Плённа супрацоўнічаюць беларускія і турэцкія тэатры. Аб цікавасці краін адна да адной гаворыць і тое, што ў вядучых вышэйшых навучальных установах Беларусі, школах і гімназіях ужо есць прыклады выкладання турэцкай мовы.

Максім НЯВІНСКІ.

РАДАВОД

ЗНАЁМЦЕСЯ: «ДУДАРЫКІ»

Шэсць гадоў існуе ансамбль беларускіх інструментаў "Дударыкі" Хідрынскага Дома культуры Кобрынскага раёна. Усе яго музыкі — вучні аднаго класа. Калектыў — удзельнік

заклучаючага конкурсу духавых народных інструментаў Брэсцкай вобласці, усіх урачыстасцей у раёне, часты гоस्ць у навучальных установах. НА ЗДЫМКУ: Сяргей ДУ-

БІНКА, Жэня НІКІЦЮК, Валянцін КАНЦЭВІЧ, Сяргей МЕХ, Лена АНІШЧУК, Марына ЛЕСІК з кіраўніком ансамбля Яўгенам ЛЕСІНЫМ. Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

ПАВЕДАМЛЕННЕ

1 лістапада 2001 года Пасольства Беларусі ў Ізраілі пераехала ў новы рэканструяваны будынак, які з'яўляецца ўласнасцю Рэспублікі Беларусь у краіне знаходжання. Зараз Пасольства размешчана ў цэнтры Тэль-Авіва, каля буйнога гандлёвага цэнтра "Дызенгоф". Новы адрас Пасольства Беларусі ў Ізраілі: 64381, Тэль-Авіў, вул. Райнес, д. 3, Р. О. В. 11129 (3, Reines str., Tel Aviv 64381, Р. О. В. 11129). Змяніліся і кантактныя тэлефоны Пасольства: прыёмная + (972-3) 5321259, + (972-3) 5231069, факс + (972-3) 5321273; консульская служба: + (972-3) 5221966, + (972-3) 5222043. Адрас электроннай пошты: belarus@netvision.net.il.

Прыём грамадзян па консульскіх пытаннях будзе ажыццяўляцца ў новым будынку, як і раней, па панядзелках, серадах і пятніцах з 9 да 13 гадзін.

СТЫХІЯ

НАШКОДЗІЎ ВЕЦЕР

У выніку моцнага ветру засталіся без электрычнасці 235 населеных пунктаў Беларусі. Найбольш пацярпелі Мінская і Віцебская вобласці. Там пашкоджана больш за 300 кіламетраў ліній

электраперадач, каля 400 трансфарматарных падстанцый. У сталіцы краіны павалены дрэвы, пацярпелі тры аўтамабілі, а таксама ў некалькіх месцах абарваны электрычныя правады.

СТОГАДОВЫ ЮБІЛЕЙ

ВЕК ВІЦЯБЛЯНІНА АПАНАСА БРОЎКІ

Нарадзіўся ён у Шумілінскім раёне ў сям'і, дзе было васьмёра дзяцей. У грамадзянскую вайну з бацькам падвозіў патроны. У гады Вялікай Айчыннай прымаў удзел у разгроме немцаў, у ліпені 1944 года паранены і стаў інвалідам.

Радзіма адзначыла яго ратную працу многімі баявымі ўзнагародамі. Пасля вайны А. Броўка чвэрць стагоддзя працаваў на мясакамбінаце, затым у калгасе

"Лосвіда" Віцебскага раёна. Аляксандр ХІТРОЎ, БелТА.

ЗНАХОДКІ

Скарб Рэчы Паспалітай

Упершыню ў Кобрынскім ваенна-гістарычным музеі фотакарэспандэнту БелТА быў паказаны скарб з 6 200 медных манет вартасцю 1 солед, якія выкарыстоўваліся ў XVII стагоддзі на тэрыторыі Рэчы Паспалітай.

Упершыню пры апрацоўцы поля механізатар калгаса імя Мічурына Віктар Пірожык. Пасля ацэнкі і класіфікацыі знойдзенага манеты перададзены на захаванне ў фонды музея.

А знайшоў скарб у гліня-

Раман КАБЯК, БелТА.

У ПАРЛАМЕНЦЕ

АСПЕКТ ПРАБЛЕМЫ!

Знагоды маючага адбыцця ў парламенце абмеркавання праекта "Закона аб трубаправодным транспарце" група членаў Савета Рэспублікі і дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі наведала Нясвіжскае ўпраўленне магістральных газаводаў прадпрыемства "Белтрансгаз". Парламентарыі ўзялі ўдзел у семінары і азнаёміліся з працай газавікоў.

НА ЗДЫМКУ: парламентарыі на Нясвіжскай кампрэсарнай станцыі.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

ДЫПКУР'ЕР

УПЕРШЫНЮ

ДНІ ЭКАНОМІКІ Ў БРАНДЭНБУРГУ

У Франкфурце-на-Одэры (ФРГ) адбылося адкрыццё першых Дзён эканомікі Рэспублікі Беларусь у Брандэнбургу, арганізаваных Прамыслова-гандлёвай палатой Франкфурта-на-Одэры і БелГПП.

Удзельнікаў цырымоніі адкрыцця віталі бургамістр Франкфурта-на-Одэры Дэтлеф Х. Эверт і Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у ФРГ Уладзімір Скарцоў. Д. Х. Эверт адзначыў павышэную цікавасць малога і сярэдняга бізнесу Германіі да супрацоўніцтва з Беларуссю, сведчаннем чаго стала правядзенне ўжо шосты раз Дзён эканомікі Брандэнбурга

ў Рэспубліцы Беларусь. У Скарцоў падкрэсліў значэнне, якое надаецца нашай краінай развіццю адносін з ФРГ, асноўным гандлёва-эканамічным партнёрам па-за межамі СНД.

У форуме бралі ўдзел прадстаўнікі кіраўніцтва свабоднай эканамічнай зоны "Брэст", Віцебскага гарвыканкама, 13 беларускіх прадпрыемстваў, у лік якіх увайшлі вытворцы электратэхнічнай, радыёэлектроннай, нафтахімічнай, швейнай і сельскагаспадарчай прадукцыі. Нямецкі бок быў прадстаўлены 22 фірмамі, тэхналагічным паркам, а таксама выставачай кампаніяй Франкфурта-на-Одэры.

ВІЗІТЫ

...ДЭПУТАТАЎ КНЕСЕТА

Па запрашэнні Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Беларусі на чале з дэпутатам кнесета, лідэрам партыі "Наш дом — Ізраіль", міністрам нацыянальнай інфраструктуры Дзяржавы Ізраіль Авігдорам ЛІБЕРМАНАМ.

Падчас візіту адбыліся сустрэчы Авігдора Лібэрмана з кіраўніком Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі Уралам Латыпавым, намеснікам старшыні Палаты прадстаўнікоў Уладзімірам Каналёвым, міністрам замежных спраў Міхаілам Хвастовым, міністрам прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага

асяроддзя Лявонам Харужыкам, членамі рабочай групы Нацыянальнага сходу Беларусі па супрацоўніцтву з парламентам Дзяржавы Ізраіль.

У ходзе сустрэч былі абмеркаваны перспектывы развіцця міжпарламенцкага супрацоўніцтва ўзаемадзеяння дзяво краін у міжнародных арганізацыях, паглыблення палітычнага дыялога і пашырэння гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва паміж Беларуссю і Ізраілем, а таксама перспектывы ажыццяўлення сумесных праектаў у сферы прыродакарыстання і аховы навакольнага асяроддзя.

ДАВЕДКА. У 2000 годзе тавараабарот паміж Рэспублікай Беларусь і Дзяржавай Ізраіль склаў 12,8 мільяна долараў ЗША. Экспарт беларускай прадукцыі — 802 тысячы долараў ЗША. Імпарт з Ізраіля — каля 12 мільянаў долараў ЗША.

У бягучым годзе беларускі экспарт павялічыўся і склаў 1 066 тысяч долараў ЗША, імпарт з Ізраіля застаўся на ранейшым узроўні.

Інвельстыцы на невялікі аб'ём прамых замежных інвельстыцый з Ізраіля ў Беларусь, агульная сума якіх складае 5,6 мільяна долараў ЗША, інвельстыцыйнае супрацоўніцтва паміж краінамі пастаянна пашыраецца. На сённяшні дзень з удзелам ізраільскіх прадпрыемстваў зарэгістравана 31 сумеснае і 14 замежных прадпрыемстваў.

КОНСУЛЬСКІЯ СПРАВЫ

ПАСЯДЖЭННЕ КАНСУЛЬТАТЫЎНАГА САВЕТА

У Баку адбылося XII пасяджэнне Кансультаўнага савета кіраўнікоў консульскіх службаў міністэрстваў замежных спраў краін — членаў Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

Было узгоднена ўзаемадзеянне консульскіх службаў па

спыненню нелегальнай міграцыі на тэрыторыі дзяржаў СНД, пытанні заключэння пагадненняў аб рэадмісіі, прадухілення выпадкаў дваінога грамадзянства ў дзяржавах СНД і іншыя.

Прэс-служба МЗС.

ЦІ ЁСЦЬ БУДУЧЫНЯ Ў «МІРНАГА АТАМА»?

Значная міжнародная навукова-практычная канферэнцыя прайшла ў Мінску. Па ініцыятыве Ядзерных таварыстваў Беларусі і Расіі, пры падтрымцы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, камітэта па навуцы пры Саўеце Міністраў краіны, Рэспубліканскага фонду фундаментальных даследаванняў і дзяржаўнага канцэрна "Белэнерга" вучоныя-атамшчыкі і ўсе, хто мае справу з "мірным атамам", абмяркоўвалі праблему "Ядзерная тэхналогія XXI стагоддзя: крытэрыі існавання і рашэнні".

Справа ў тым, што ў нашай краіне сіндраом Чарнобыля яшчэ вельмі адчувальны, таму ўдакладненне сітуацыі і выяўленне магчымасцей далейшай рэабілітацыі забруджаных тэрыторый надзвычай важныя. Трэба заўважыць: 38 пленарных дакладаў і 35 стандартных дапамагавых інфармацый. Гэта на сустрэчы з журналістамі адзначылі сустаршыні канферэнцыі — дырэктар Інстытута праблем энергетыкі НАН Беларусі Аляксандр МІХАЛЕВІЧ і дырэктар па міжнародных сувязях расійскага навуковага цэнтра "Курчатаўскі інстытут" Андрэй ГАГАРЫНСКІ.

Яны засведчылі, што і ў Расіі, і ў іншых краінах распрацаваны праекты АЭС новага пакалення, якія практычна выключаюць цяжкія аварыі з выкідамі радыяактыўных элементаў у навакольнае асяроддзе. У гэтым прыкладнага прымянення ядзернай тэхналогіі ў прамысловасці, сельскай гаспадарцы, медыцыне таксама дасягнуты новыя вынікі. У Беларусі ўпершыню арганізавана вытворчасць радыёізатопных крыніц прамысловага прызначэння, право-

дзяцца працы па наладжанню вытворчасці крыніц для медыцынскіх мэтр і радыефармагэпаратаў.

Таксама адзначана, што пасля чарнобыльскай катастрофы атамная энергетыка на працягу бліжэйшых дзесяцігоддзяў яна будзе развівацца на падставе добра засвоенай тэхналогіі лёгкаводных рэактараў новага пакалення павышанай бяспекі. Аднак для аб'яўлення буйна-маштатнай атамнай энергетыкі больш аддаленай будучыні павінны быць распрацаваны новыя ядзерныя тэхналогіі, якія задавальняюць наступным крытэрыям: ядзерная бяспека (гэта значыць, выключэнне цяжкіх аварыяў з радыяактыўнымі выкідамі), эканамічная канкурэнтаздольнасць (за кошт зніжэння затрат на ўзвядзенне і абслугоўванне АЭС), устойлівасць да распаўсюджвання ядзернай зброі, экалагічна бяспечная вытворчасць энергіі за кошт замыкання паліўнага цыкла і радыяцыйна-эквівалентнага абыходжання з ядзернымі адходамі без парушэння прыроднага радыяцыйнага балансу зямлі.

Хаця Міхалевіч і Гагарынскі заявілі, што практычна ўсе даклады зроблены на вельмі высокім навукова-практычным узроўні, два накірункі ўсё ж былі адзначаны асоба: праект рэактара, дзе паліва загрузаецца адразу на 25(1) гадоў працы, а таксама канцэпцыя рэактараў з натуральнай бяспекай (прычым ёсць перадумовы, што такі рэактар з унутранай натуральнай фізічнай бяспекай можна стварыць, абапіраючыся

на некалькі ідэй і накірункаў). Было таксама адзначана, што "мірны атам" выступае ў новай ролі — памочніка ў ахове здароўя людзей: гэта дыягностыка, промная тэрапія... На канферэнцыі дэманстраваліся капіляры з унутраным дыяметрам 50 мікрон, якія ўводзяцца ў аорту для лячэння сардэчна-сасудзістых захворванняў і іншых хвароб сэрца.

Асобая ўвага надавалася праблемам развіцця беларускай энергетыкі. У прыватнасці, прагучаў даклад, дзе аналізаваліся розныя варыянты і рабіўся вывад: самы аптымальным з пункту гледжання тэхніка-эканамічных паказчыкаў з'яўляецца варыянт, у якім да 2020 года 32 працэнты электрычных магутнасцей будучы атамнымі. Але... Чатыры гады назад прадстаўнічая камісія пад кіраўніцтвам віцэ-прэзідэнта НАН РБ Пятра Віцеця вынесла рашэнне аб немэтазгоднасці пачатку будаўніцтва атамных станцыяў на працягу 10 гадоў.

Аднак у дакуменце ёсць пункт, які рэкамендуе ўраду перыядычна пераглядаць тэрмін забароны. А паколькі тры гады ўжо прайшло, то пры ўмове ўзмацнення эканамічнага патэнцыялу краіны, магчыма, пытанне аб стварэнні АЭС малой ці сярэдняй магутнасці можа з'явіцца на "парадку дня". Бо ў XXI стагоддзі развіццё энергетыкі з выкарыстаннем адноўленых крыніц энергіі будзе вызначацца не столькі вычарпаннасцю прыродных рэсурсаў, колькі эканомікай, экалогіяй, энергетычнай бяспекай і ўстойлівасцю развіцця.

Алесь КОПА.

РАКУРС

У Юрацішкаўскім лясніцтве Іўеўскага лягска больш за дзесяць тысяч гектараў лясных угоддзяў, за якімі патрэбны пастаянны догляд. Гэта і санітарныя высечкі, і прарэджанне, і ўзнаўленне, і дзяжурства ў пажаранебяспечны перыяд. Таму ў майстра Аляксандра ШАУРКІ і ляснічага Эдмунда АНДРУШКЕВІЧА заўсёды шмат працы ў лесе.

Фота БелТА.

ФЕСТИВАЛЬ БЕГУ

«ЯЗЫЛЬСКАЯ ДЗЕСЯТКА»

У МАЛАДЗЕЧНЕ 14-ТЫ РАЗ ПРАЙШОЎ НАЦЫЯНАЛЬНЫ ФЕСТИВАЛЬ БЕГУ «ЯЗЫЛЬСКАЯ ДЗЕСЯТКА»

Сваю гісторыю гэтае спартыўнае свята вядзе з 1998 года, калі па ініцыятыве выкладчыка фізкультуры сярэдняй школы вёскі Языль Старадарожскага раёна Мікалая Грузда адбыліся першыя афіцыйныя спаборніцтвы. Ішлі гады, пашыралася праграма, павялічвалася колькасць удзельнікаў, узрасла папулярнасць гэтых стартаў, якія сёння ўжо сталі сімпатычнымі. І да свайго 10-гадовага юбілею "Языльская дзесятка" набыла статус нацыянальнага фестывалю бегу. Колькасць тых, хто стартваў, у гэты дзень перасягнула далёка за 2 000, а ўзроставы цэнз быў — ад чатырох да васьмідзесяці гадоў.

Але "гваздом праграмы" (хаця ўсе дыстанцыі для бегу-

ноў цяжка пералічыць) — ранейшаму з'яўляюцца забегі на 10 кіламетраў для дарослых і эстафета 10 x 1 000 метраў для навучэнцаў школ.

Да юбілею з'явіўся таксама сцяг спаборніцтваў з эмблемай і сімпатычнае "Буслыня" — афіцыйны талісман фестывалю. Ёсць рашэнне Мінскага аблвыканкама аб правядзенні "Языльскай дзесяткі" па чарзе ў раённых цэнтрах Міншчыны з абавязковым вяртаннем "дадому", у вёску Языль, кожны юбілейны год. Ужо з поспехам прайшлі спаборніцтвы ў Салігорску, Нясвіжы, Слуцку і Маладзечне. Прыклад аказаўся захапляльным, і ў многіх рэгіёнах Беларусі сёння праводзяць свае масавыя спаборніцтвы аматараў бегу: у Малаарыце і Брэсце, Жодзіне і Асіповічах, Жлобіне і

Барысаве, Мінску і Полацку, Мядзелі і Наваполацку... Усяго такіх спаборніцтваў у спартыўным календары краіны — 32. У 2002 годзе фестываль пройдзе на языльскіх трасах. Падрыхтоўка да яго пачалася.

На гэты раз у Маладзечне цудоўнае надвор'е, вялікая папярэдняя праца арганізатараў, актыўнасць удзельнікаў стварылі атмасферу свята для ўсіх. Ужо забегі на 60 метраў для выхаванцаў дзіцячых садоў (узрост 4—6 гадоў) выклікалі буру эмоцый гледачоў, бацькоў і педагогаў. А што рабілася ў душах юных бегуноў, якія на фінішы атрымалі прызы і сувеніры з рук алімпійскага чэмпіёна Рамуальда Кліма, можна толькі здагадавацца. Цэнтральная плошча Маладзечна

бурліла з дзевяці гадзін раніцы да пяці вечара, дыстанцыі змянялі адна адну: 500 метраў для дзяцей 7—11 гадоў, міля — для юнакоў і дзядзят 11—14 гадоў, потым міні-марафон, спартыўная хадзьба — усяго і не пералічыць. 340 спартсменаў ад 16 да 80 гадоў стартвалі на "дзесятцы", 52 каманды з розных рэгіёнаў — у эстафеце 10 x 1 000 метраў.

Сёння няма сэнсу спыняцца на тэхнічных выніках, адзначым толькі, што ў забегу бралі ўдзел госці з Расіі, Украіны і Літвы.

Аляксандр ГОЦКІ, удзельнік XXI Алімпійскіх гульняў у марафонскім бегу.

АД РЕДАКЦЫІ. Ва ўзроставай катэгорыі 70—75 гадоў перамогу атрымаў Аляксандр Агрызкін. Аповед пра гэтага чалавека чытайце на 8-й старонцы.

«ВЯТРАК» У ВЭСЦЫ ЯНКАЎЦЫ

ДЗЯРЖАВА І ДЫЯСПАРА

ДОСЛЕДНАЯ РОТАРНАЯ ВЕТРАЭНЕРГЕТЫЧНАЯ УСТАНОВКА, РАСПРАЦАВАНАЯ СПЕЦЫЯЛІСТАМІ ФІРМЫ «АЭРОЛА», УСТАЛЯВАНА ў ВЭСЦЫ ЯНКАЎЦЫ ДЗЯРЖЫНСКАГА РАЁНА.

Яе магутнасць 250 кілават. Выпрабаванні ўстаноўкі паказваюць яе высокія тэхнічныя харак-

тарыстыкі. У перспектыве — аграгат магутнасцю 500—600 кілават. Электраэнергія, вырабаваная на ім з дапамогаю ветру, будзе таннейшай за атрыманую на цеплавой электрастанцыі.

НА ЗДЫМКАХ: «вятрак» каля вёскі Янкаўцы; дырэктар па навуцы і тэхналогіях фірмы «Аэрола»,

кандыдат тэхнічных навук Уладзімір ПАШКОЎ і вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута праблем энергетыкі НАН, доктар тэхнічных навук Аляксандр ТРЫФАНАУ абмяркоўваюць вынікі эксперымента.

Аляксандр ТАЛОЧКА, БелТА.

ПУНКТ ГЛЕДЖАННЯ «ЗБС «БАЦЬКАЎШЧЫНА»

ЗАЎВАГА І ПРАПАНЫ ДА ПРАЕКТА СТРУКТУРЫ ЗАКОНА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ «АБ СУАЙЧЫННІКАХ, ЯКІЯ ПРАЖЫВАЮЦЬ ЗА МЯЖОЙ»

У газеце «Голас Радзімы» ад 1 жніўня 2001 года № 31 быў змешчаны Праект структуры Закона Рэспублікі Беларусь «Аб суайчынніках, якія пражываюць за мяжой». Гэты праект адпавядае структуры Федэральнага закона Расійскай Федэрацыі ад 24 мая 1999 года № 99-ФЗ «Аб дзяржаўнай палітыцы Расійскай Федэрацыі ў адносінах да суайчыннікаў з мяжой». Практыка выкарыстання як асобных нормаў, так і саміх законаў іншых краін пры падрыхтоўцы нарматыўных актаў распаўсюджана даволі шырока. На нашу думку, праблема не ў тым, што праект структуры беларускага закона падобны на структуру расійскага, а ў тым, якія асаблівасці закладае ў Закон Рэспублікі Беларусь.

У каментарыі да праекта адзначана, што «закон будзе гарантаваць беларускай дыяспары пэўную абарону яе правоў на Радзіме і за яе межамі». Каб высветліць, ці так гэта насамрэч, юрыдычная камісія МГА «ЗБС «Бацькаўшчына» прааналізавала прапанаваны дакумент.

Пачнем з таго, што, на нашу думку, няўдалая як сама назва закона, так і яго адрасная група. Зыходзіць трэба з наступнага: Рэспубліка Беларусь не з'яўляецца правапераемніцай СССР, не прызнае падвойнага грамадзянства, і на яе тэрыторыі акрамя тытульнай нацыі беларусаў не пражываюць іншыя нацыянальнасці, якія мелі б на тэрыторыі Беларусі свае нацыянальна-дзяржаўныя ўтварэнні, як гэта мае месца ў Расійскай Федэрацыі. Таму назву закона мэтазгодна выкласці ў рэдакцыі, зацверджанай Управой МГА «ЗБС «Бацькаўшчына» (2 жніўня 2001 года): «Аб стасунках Рэспублікі Беларусь з беларусамі замежжа». Пры гэтым лічым, што распрацоўшчыкам праекта закона варта звярнуць увагу на праекты законаў «Аб картцы (пасведчанні) паляка» і «Аб пасведчанні венгра», якія цяпер абмяркоўваюцца заканадаўцамі Польшчы і Венгрыі.

Дзеля таго каб закон сапраўды ўлічваў інтарэсы беларусаў, што жывуць за мяжой, неабходна ўключыць наступныя заўвагі:

1. Назву закона выкласці ў наступнай рэдакцыі: «Аб стасунках Рэспублікі Беларусь з беларусамі замежжа».

2. У артыкуле 1 «Асноўныя паняцці» вызначэнне паняцця «беларусы замежжа» даць у наступнай рэдакцыі:

«Беларусы замежжа — асобы, якія з'яўляюцца беларусамі па нараджэнню або ўсведамляюць сябе беларусамі па прыкметах агульнасці мовы, рэлігіі, культурнай спадчыны, традыцый і звычаяў, пастаянна законна пражываюць або знаходзяцца за межамі Рэспублікі Беларусь, незалежна ад таго, з'яўляюцца яны грамадзянамі Рэспублікі Беларусь, замежных дзяржаў або асобамі без грамадзянства, а таксама нашчадкамі ўказаных асоб на прамой сыходнай лініі, за выключэннем нашчадкаў асоб тытульных нацый замежных дзяржаў».

3. Артыкулы 2 і 3 праекта закона прапануецца выкласці ў наступнай рэдакцыі:

Артыкул 2. **Прызнанне і пацвярджэнне прыналежнасці да беларусаў замежжа.**

1. Афіцыйнае прызнанне прыналежнасці да беларусаў замежжа пацвярджаецца спецыяльным дакументам (пасведчаннем беларуса) устаноўленага ўрадам Рэспублікі Беларусь узору, атрыманне якога павінна быць актам свабоднага волевыяўлення.

2. Выдача спецыяльнага дакумента (пасведчання беларуса) за межамі Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца на падставах, указаных у артыкуле 3 гэтага Закона, па пісьмовай заяве асобы ў месячны тэрмін дыпламатычнымі прадстаўніцтвамі або консульскімі ўстановамі Рэспублікі Беларусь, на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь — органамі ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь па месцы знаходжання асобы.

3. Дзеянні (рашэнні) дзяржаўных органаў і службовых асоб у сувязі з выдачай спецыяльнага дакумента (пасведчання беларуса) могуць быць абскарджаны шляхам падачы скаргі ў вышэйстаячы на падпарадкаванасці дзяржаўны орган або непасрэдна ў суд па месцы знаходжання Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, або органа ўнутраных спраў.

Скарга па жаданню асобы можа быць пададзена ёю праз арганізацыйныя структуры Міжнароднага грамадскага аб'яднання «Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына» ў іншых краінах.

Артыкул 3. **Падставы для**

пацвярджэння прыналежнасці да беларусаў замежжа.

Прыналежнасць асобы да беларусаў замежжа ўстанаўліваецца на падставе дакументаў або іншых доказаў, якія яна мае і якія пацвярджаюць адпаведна:

налінасць у бацькоў заяўніка або ў аднаго з іх прыналежнасці да беларусаў або пасведчання беларуса;

прыналежнасць заяўніка да беларусаў або валоданне ім у мінулым пасведчаннем беларуса, згубленым па розных прычынах;

роднасць па прамой сыходнай лініі з беларусамі або з асобамі, якія ўсведамляюць сябе беларусамі або ўсведамлялі сябе такімі пры жыцці;

сталася пражыванне або знаходжанне за мяжой.

4. Артыкул 6 «Асновы адносін з грамадзянамі Рэспублікі Беларусь, што пражываюць за мяжой» неабходна выключыць з праекта структуры закона ў сувязі з тым, што нормы, якімі мяркуецца яго напоўніць, па сутнасці, з'яўляюцца канстытуцыйнымі (гл. артыкулы 10, 21—63 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь) і не тычацца тэмы праекта Закона «Аб стасунках Рэспублікі Беларусь з беларусамі замежжа». Нормы артыкула 6 праекта, прынамсі, маглі б быць змешчаны ў Законе «Аб грамадзянстве Рэспублікі Беларусь».

5. Невядома, што мелі на ўвазе аўтары праекта структуры закона, калі змясцілі ў ім артыкул 7 «Адносіны з асобамі, якія жывуць у краінах былога СССР». З гэтых асоб складаецца ўсё насельніцтва краін былога СССР. Калі гаворка ідзе пра беларусаў замежжа, то адносіны і стаўленне да іх павінны быць аднолькава раўнапраўныя незалежна ад таго, пражываюць яны ў краінах былога СССР ці ў іншых краінах. Па гэтых прычынах прапануецца артыкул 7 таксама выключыць з праекта структуры закона.

6. Артыкул 8 «Адносіны з выхадцамі (эмігрантамі) і артыкул 9 «Адносіны з нашчадкамі суайчыннікаў» таксама павінны быць выключаны з праекта структуры, таму што нейкіх асобных адносін да выхадцаў (эмігрантаў) ці да нашчадкаў беларусаў не павінна быць. Калі яны будуць адпавядаць паняццю «беларусы замежжа», то да іх адносіны і стасункі з імі будуць адпаведныя.

7. Артыкул 10 «Пытанні грамадзянства ў адносінах з суай-

чыннікамі» неабходна выкласці ў наступнай рэдакцыі:

Артыкул 10. **Пытанні грамадзянства ў стасунках з беларусамі замежжа.**

Беларусы замежжа, пазбаўленыя грамадзянства БССР, Рэспублікі Беларусь або страціўшыя яго без іх свабоднага добраахвотнага волевыяўлення і без прыняцця адпаведнага рашэння кампетэнтнымі органамі Рэспублікі Беларусь, лічацца адноўленымі ў грамадзянстве Рэспублікі Беларусь з моманту ўступлення ў сілу гэтага закона, калі яны адмыслова пісьмова не заявяць аб сваім нежаданні быць адноўленымі ў грамадзянстве Рэспублікі Беларусь і калі яны не з'яўляюцца грамадзянамі іншых краін.

Нашчадкі па прамой сыходнай лініі беларусаў замежжа, пазбаўленыя грамадзянства БССР, Рэспублікі Беларусь або страціўшыя яго без іх свабоднага добраахвотнага волевыяўлення, набываюць грамадзянства Рэспублікі Беларусь у парадку рэгістрацыі.

Беларусам замежжа, якія добраахвотна адмовіліся ад грамадзянства Рэспублікі Беларусь, грамадзянства Рэспублікі Беларусь можа быць прадастаўлена па іх хадаўніцтву ў адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

Беларусам замежжа можа быць па іх хадаўніцтву прадастаўлена грамадзянства Рэспублікі Беларусь у парадку і на ўмовах, устаноўленых міжнароднымі дагаворамі Рэспублікі Беларусь і заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

Прыналежнасць беларусаў замежжа да грамадзянства замежнай дзяржавы або адсутнасць такога грамадзянства не з'яўляюцца перашкодай для іх зваротнага ў дзяржаўныя органы Рэспублікі Беларусь, што вядуць справы аб грамадзянстве Рэспублікі Беларусь, з хадаўніцтвам аб набыцці грамадзянства Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

8. Неабходна таксама дапоўніць праект структуры закона пасля артыкула 18 новымі артыкуламі 19 і 20 наступнага зместу:

Артыкул 19. **Дзяржаўнае кіраванне і кантроль у галіне**

стасункаў з беларусамі замежжа.

Дзяржаўнае кіраванне і кантроль у галіне стасункаў з беларусамі замежжа ажыццяўляюцца ўрадам Рэспублікі Беларусь і спецыяльна ўпаўнаважанымі на гэта дзяржаўнымі органамі.

Артыкул 20. **Абавязкі дзяржавы ў галіне стасункаў з беларусамі замежжа.**

Органы дзяржаўнай улады Рэспублікі Беларусь абавязаны:

распрацоўваць і ажыццяўляць меры па рэалізацыі дзяржаўнай палітыкі Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці з гэтым законам;

садазейнічаць беларусам замежжа ў рэалізацыі асноўных правоў і свабод чалавека і грамадзяніна, што замацаваны ў заканадаўстве дзяржаў іх пражывання або знаходжання, міжнародных дагаворах Рэспублікі Беларусь, заканадаўстве Рэспублікі Беларусь, а таксама прымаць захады па іх абароне і аднаўленню;

кіравацца гэтым законам пры вырашэнні пытанняў, што датычацца беларусаў замежжа.

9. Дапоўніць праект структуры Закона пасля артыкула 20 новым артыкулам 21 наступнага зместу:

Артыкул 21. **Дзяржаўны маніторынг у галіне стасункаў з беларусамі замежжа.**

У Рэспубліцы Беларусь вядзецца дзяржаўны маніторынг у галіне стасункаў з беларусамі замежжа, які ўключае ў сябе збор, аналіз і ацэнку інфармацыі аб стане беларусаў замежжа, стварэнне банка даных, прызначэнне сітуацыі і правядзенне навукова-даследчых работ.

Вынікі дзяржаўнага маніторынга даводзяцца да ведама органаў дзяржаўнай улады Рэспублікі Беларусь, іншых удзельнікаў (бакоў) стасункаў Рэспублікі Беларусь з беларусамі замежжа, арганізацый беларусаў замежжа, грамадскіх аб'яднанняў, сродкаў масавай інфармацыі Рэспублікі Беларусь і замежных дзяржаў.

Парадак вядзення дзяржаўнага маніторынга ў галіне стасункаў з беларусамі замежжа ўстанаўліваецца ўрадам Рэспублікі Беларусь.

10. Дапоўніць праект структуры закона новым артыкулам аб уступленні ў сілу гэтага закона.

Юрыдычная камісія Міжнароднага грамадскага аб'яднання «Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына».

ЮБІЛЕІ

Генадзь БУРАЎКІН І ЯГО СЯБРЫ

У Доме літаратара ў Мінску адбылася юбілейная вечарына, прысвечаная 65-годдзю паэта Генадзя Бураўкіна.

Сустрэча пачалася словамі віншавання Васіля Быкава Генадзю Бураўкіну, якія прачытаў Рыгор Барадулін — вядучы вечарыны. Два цудоўныя пазты, два сябры сядзелі на сцэне, часта жартавалі, і па зале праносіўся смех, панавала атмасфера шчырасці, задавальнення. Рыгор Барадулін адзначыў, што бураўкінскі часопіс «Малодосць», бураўкінская творчасць, бураўкінскае тэлебачанне (пэўны час Генадзь Бураўкін узначальваў

Белтэлерадыёкампанію) сведчаць: наш выдатны паэт быў, ёсць і застаецца шчырым і адданым беларусам.

Вершы юбіляра чыталі акцёры-купалаўцы Марыя Захарэвіч і Станіслаў Гаўруза, для яго спявалі Ядвіга Паплаўская, Аляксандр Ціхановіч і іх дачка Насця. І словы-віншаванні пасла Украіны Анатоля Дроня гучалі пранікліва шчыра. Дарэчы, Рыгор Барадулін нагадаў, што Украіна дала Генадзю Бураўкіну жонку Юлію, а Генадзь Бураўкін, у сваю чаргу, паабяцаў: «Не падвяду ні Беларусь, ні Украіну!»

Песні на словы Генадзя Бураўкіна выканалі кампазітар Мікола Яцкоў, бард Ігар Добры.

Генадзя Бураўкіна таксама віншавалі мастакі — Аляксей Марачкін, Уладзімір Басальга, Уладзімір Сулкоўскі, Нінель Шчасная, акадэмік Радзім Гарэцкі, прафесар-гісторык Анатоля Грыцкевіч, артыстка тэатра «Зьніч» Галіна Дзягілева, старшыня ТБМ імя Ф. Скарыны Алег Трусаў...

А потым слова ўзяў віноўнік урачыстасці. Генадзь Бураўкін чытаў свае вершы, многія з якіх сталі хрэстаматычнымі — «Полаччыны мілае аблічча...», «Мініспадніцы», «Непрыгожых жанчын не бывае...», «Малітва»... Гучалі таксама і вершы, напісаныя ў апошні час, — «Нехта з пекла, нехта з рая голас сябры падаюць...», «Хоць незакончаны раманд». Потым адказаў на шматлікія запіскі з залы. Тэматыка пытанняў была самая розная. Паэт адзначыў, што ў яго творчасці дамінуюць тры тэмы: Беларусь, прырода, жанчына. На запіску «А на каго з бацькоў вы падобны?» адказаў, што характарам — на бацьку, а знешнасцю, памкненнямі, парывамі да творчасці — на маці.

На развітанне Генадзь Бураўкін падзякаваў «усім і ўсяму, што вось такі ён стаў, што гэтая сустрэча адбылася», а таксама падзякаваў Богу за тое, што той «міласцівы да яго».

Святлана ЛІХАДЗЕД.

Генадзь БУРАЎКІН (у цэнтры) прымае віншаванні. Фота Яўгена КОКТЫША.

Генадзь БУРАЎКІН

***

Гэта тайна
Спрадвечнай
На свеце была:
Паміж зоркай і свечкай
Ёсць нітка святла.

У начы безгалосай
Шлях падкажуць і мне
Зорка ў цёмных нябёсах,
Свечка ў дальнім акне.

Сумна ў сэрцы асядзе,
Як і ў даўніх вяках, —
Зорка ў мілым паглядзе,
Свечка ў мёртвых руках.

Дажывуся і сам я
Да самотнай пары,
Калі зорка згаслае,
А свечка гарыць,
Кожнай кропляй гарачай
Лье святло, як спакон...

І не мне перайначваць
Гэты вечны закон.

***

Прышла мая асенняя пара —
І да стала папера запрашае,
Бяжыць гулліва рыфма да пяра
І боскі халадок душу ўзрушае.

Я зноў шчаслівы,
Як прылётны птах.
Мне ў гэтым свеце вольна
і прасторна.
Плыве ў садах апалых
грушаў пах
І падаюць лісты
з рабіны чорнай.

Снічка жвава скача
за плячом —
Здаецца, што вось-вось
радок мой кліоне.
Вятрыска з ценькім сцішаным
плачом
Прыладжваецца
за суседняй клунай.

Ля ног —
Ніты парваных павуцін,
Незатапаных кратовых норкі...
І я — на ўсю ваколліцу адзін
І ў той жа час зусім не адзінокі.

Мне словы развярэдзілі душу,
Я зразумеў цяпліваю прыроду
І ў небе ўчуў бялюткіх
крылаў шум —
Як быццам на парозе адыходу...

***

Пакуль жывы,
Турбуйся аб жыцці,
Але пра смерць не забывай
таксама,
Каб з першым і апошнім
словам «мама»,
З якім у свет прыйшоў,
З яго пайсці.

Паспей для ўнука дрэва
пасадзіць
І пыл з іконы
старадаўняй сцерці.
І памятай заўсёды:
Толькі ў смерці
Ёсць права ўсё спакойна
рассудзіць.

Не мітусіся лішне —
Усяго
Купіць,
Награбсці,
Нахапаць,
Няможна,
І драбязу не пхні
ў рукзак дарожны —
Ты ж хочаш сыну перадаць яго.

Не бойся смерці —
У тваёй крыві
Хапае і агню, і засцярогі.
Не саступай з абранае дарогі.
Пакуль жывы,
Жыві!

***

Я стаміўся ад сустрэч і спрэчак,
Ад папер,
Паседжанняў,
Прамоў,
Хочацца да яблынь і парэчак,
Да Дзвіны нахмуранай —
Дамоў.

Лектары
Бясстрасныя, як ёгі,
Зноў і зноў падказваюць
адно —
Як не збіцца нам
з прамой дарогі,
Аб якой забылі ўсе даўно.

А мая надзейная дарога
Павядзе мяне праз гушчары
Да глухога селішча старога,
Да бацькоўскай студні,
Што ў двары.

Ноччу там пад месяцам
двурогім
Журавель парывае-пяе.
Там пачатак і канец дарогі.
І не збіцца б толькі мне з яе...

***

Ах, не спявайце вы пры мне
Чужома берагу асанну.
Я вас перабіваць не стану,
Але душу мне скалане
Сум аб радзімай старане.

Я не хачу пакрыўдзіць вас
Маёю ціхаю тугою.
Другою вечнаю любоўю
Жыве душа мая ўвесь час.

Я моўчкі адыду ў куток,
Дзе дрэмле змрок несамавіты,
І ачышчальных слёз глыток
Заменяць шчырыя малітвы...

Я не забыў, дзе мой выток...

***

Пам'яці П'ямена ПАНЧАНКІ

Настаўнікі не паміраюць.
А аддаляюцца ад нас
І звернуў строга назіраюць,
Як мы вядзем свой рэй і час.

Яны не могуць нам нічога
Ні адмяніць, ні загадаць,
А толькі смутнаю трывогай
Самотны голас свой падаць.

У небе распачнасці
Поўняй
Іх думка ясная плыве.
Яны жывуць,
Пакуль мы помнім
І вопыт іх, і завет.

Мы не адразу разумеем,
Як цяжка ўзняць было б крыло
І ўзвіцца ўверх на зло завяем,
Каб іх на свеце не было.

Яны з далёкасці сусветнай
Душою светлай кожны міг
За намі сочаць непрыкметна,
Аж покуль прыйдзем мы да іх...

ВЫСТАВЫ

НАТХНЯЕ Язэп ДРАЗДОВІЧ

У Нацыянальнай мастацкай галерэі Беларускага саюза мастакоў адкрылася выстава твораў удзельнікаў шостага нацыянальнага пленэру імя Язэпа Драздовіча.

Трэба адзначыць, што гэты пленэр, ініцыятарам правядзення якога выступіла творчая суполка «Пагоня», мае выключна высокую папулярнасць сярод мастакоў, якія лічаць за гонар у ім удзельнічаць. Свае работы, прысвечаныя сьліннаму земляку, прапанавалі вядомыя беларускія мастакі Ягор Батальёнак, Яўген Кулік, Алесь Марачкін, Віктар Маркавец,

Юрась Піскун, Уладзімір Сулкоўскі і шмат іншых.

Удзельнікі чарговага (шостага) пленэру наведвалі мясціны, звязаныя з імем Язэпа Драздовіча: мястэчка Падсвілле, урочышча Брыкяці, вёску Бабруйшчыну, гару Гараватку і, безумоўна, засценак Пунькі. Свае ўражанні мастакі прапанавалі жыхарам і гасцям Мінска.

НА ЗДЫМКАХ: на выставе ўдзельнікаў шостага пленэру імя Язэпа Драздовіча; графічны аркуш Яўгена Шатохіна «Апошнія дні. Касцёл у Бабруйшчыне».

Тэкст і фота Яўгена КАЗЮЛІ.

КАЛЯНДАР-2001: ЛІСТАПАД

***

У лістападзе спаўняецца 130 год з часу заснавання горада Баранавічы.

Яго ўзнікненне звязана з будаўніцтвам чыгункі ў другой палове XIX стагоддзя, у прыватнасці, з адкрыццём у 1871 годзе руху на ўчастку Мінск — Брэст Маскоўска-Брэсцкай чыгункі.

***

6 лістапада споўнілася 110 год з дня нараджэння мовазнаўца Іосіфа ВОЎК-ЛЕВАНОВІЧА (нараджыўся на хутары Лявонаўка Бабруйскага павета ў 1891 годзе; памёр 19 жніўня 1943-га).

Даследаваў гісторыю беларускай мовы, беларускую дыялекталогію і рускую мову; кіраваў укладаннем гістарычнага слоўніка беларускай мовы. Аўтар «Лекцыяў па гісторыі беларускай мовы. Уступ і фанетыка», артыкулаў «Гістарычнае вывучэнне беларускай мовы ў славянскай філалогіі», «Мова выданняў Францішка Скарыны», «Важнейшыя рысы гаворкі вёскі Татаркавічы і гаворак ваколлічных вёсак», «Аб прынцыпах і метадах укладан-

ня гістарычнага слоўніка беларускай мовы» і іншых.

***

10 лістапада 1921 года ў Смаргоні нарадзіўся Віктар РОЎДА, харавы дырыжор, педагог, народны артыст Беларусі і СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі.

У 1951 годзе ён скончыў Літоўскую кансерваторыю. У 1956-м абараніў кандыдацкую дысертацыю. У 1956-1965 гадах быў дырыжорам Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы БССР, адначасова з 1956 года працаваў выкладчыкам у Беларускай кансерваторыі. З 1965 года — мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор хору Беларускага тэлебачання і радыё, які дасягнуў за гэты час высокага прафесійнага ўзроўню. В. Роўда склаў «Хрэстаматыю па чытанню харавых партытур», «Хрэстаматыю па беларускай харавой опернай літаратуры», зборнікі «Харавы канцэрт», «Харавая поліфанія» (разам з Р. Аладавай і Р. Сергіенка), «Харавыя канцэрты», «Хары беларускіх кампазітараў на вершы Я. Купалы і Я. Коласа», «Харавыя вянкі».

Ларыса КАРАЧУН.

ГАСЦЁўНЯ

ХОР СВЕЦКІ, СПЕВЫ ДУХОўНЫЯ

3 30 верасня на 7 кастрычніка ў Мінску праходзіў VI Міжнародны фестываль праваслаўных песнапенняў. Адзін з удзельнікаў фестывалю — Камерны хор Беларусі. З галоўным дырыжорам і мастацкім кіраўніком хору Наталляй МІХАЙЛАВАЙ гутарыць наш карэспандэнт.

— Наталля Уладзіміраўна, як падаецца, у Беларусі няма трывалых традыцый харавых спеваў, падобна Прыбалтыцы ці краінам Заходняй Еўропы. Між тым у нас маецца даволі многа хароў акадэмічнага накірунку, прафесійных і самадзейных. Ці запатрабавана грамадствам гэтае мастацтва?

— Я не магу пагадзіцца, што ў Беларусі няма харавых традыцый. У нашай спадчыне ёсць мноства беларускіх старажытных кантаў, якія заўсёды падаваліся менавіта ў харавым выкананні. Іншая справа, што з-за неспрыяльных гістарычных абставін, з-за таго, што ў Цэрквах забаранялі ўжыванне беларускай мовы, гэты пласт культуры не атрымаў свайго развіцця. Таму сёння беларускаму акадэмічнаму мастацтву жывецца цяжка. Але ж мы вяртаемся да сваіх крыніц. Вернемся і да духоўнай музыкі.

Зараз наш рэпертуар грунтуецца ў значнай ступені на беларускіх праваслаўных і каталіцкіх кантах, канешне, апрацаваных на сучасны лад. Надаём увагу класічнай музыцы і творам сучасных аўтараў. У Мінску мы маем сваіх прыхільнікаў, якія пастаянна наведваюць нашы канцэрты.

— Ці часта выступае Камерны хор?

— Мы ўдзельнічаем у шматлікіх імпрэзах, што праходзяць у Мінску. А вось гастрольных тураў апошнім часам няма. Сялета за межы краіны не выязджалі: не хапае сродкаў, таму шукаем спонсараў. Пакуль наша канцэртная дзейнасць акрэсліваецца межамі Беларусі. Ужо аб'ехалі Магілёўскую і Гомельскую вобласці. Выступалі ў клубах, музычных школах. Прычым многія з нашых слухачоў упершыню пачулі шматга-

лосых харавых спеваў. Я ўпэўнена: хто пачуў жывы гук камернага хору, ніколі ўжо яго не забудзе. Гэта адна з прыемнасцей нашай працы.

— Вашы праблемы толькі ў невялікай колькасці канцэртаў?

— Не толькі. Заробкі ў хоры да 60 тысяч рублёў (каля 40 долараў) на чалавека ў месяц. Многія артысты мусяць дадаткова зарабляць — спяваюць у царкоўных хорах. Мы трымаемся на добрым энтузіязме, улюбёнасці ў сваю справу. Я працую мастацкім кіраўніком камернага хору другі год і магу сцвярджаць: у нас вельмі дружны калектыў. Калі хто пакідае хор, гэта балюча перажываецца ўсімі артыстамі.

— Тое, што Камерны хор спявае духоўную музыку, адбіваецца на свядомасці артыстаў?

— Безумоўна! Сярод нас ёсць сапраўды веруючыя людзі. Спалучэнне веры і духоўных спеваў дае проста выдатны вынік — гармонію жыцця і творчасці. Дарэчы, у калектыве мірна супрацоўнічаюць людзі розных канфесій: католікі, праваслаўныя, пратэстанты.

— Як прайшло выступленне Камернага хору на VI Мінскім міжнародным фестывалі праваслаўных песнапенняў?

— Мы выступалі 4 кастрычніка, у першы дзень конкурснай праграмы, у Зімінім садзе Дома міласэрнасці. Тут на працягу трох дзён праходзіла асноўная конкурсная праграма. Спяваць было вельмі прыемна, бо аўдыторыя падрыхтавана да ўспрыняцця духоўнай музыкі: слухачы — настаяцелі царкоўных прыходаў, рэгентны царкоўных хароў і пеўчыя. Калі мы спяваем у кан-

цэртных залах Мінска для аматараў духоўнай музыкі, то адчуваем, што нас увесь час прафесійна ацэньваюць, а тут спевы проста ўспрымаюцца душой. У выніку з'явілася свабода ў выкананні, і хацелася захаваць гэтае адчуванне як мага даўжэй.

— Якое ўражанне ад выступленняў сапернікаў?

— У фестывалі прымалі ўдзел харавыя калектывы з Беларусі, Расіі і Францыі. Прафесійных хароў было толькі два — наш і Калужскі муніцыпальны хор з Расіі. Нас называлі "свецкімі" харамі. Астатнія калектывы былі царкоўныя, і ім надавалася больш увагі. Калі казаць пра саперніцтва, то на фестывалі яно было ўмоўным, бо хары, што прымалі ў ім удзел, мелі розны выканаўчы ўзровень. У прафесійнай падрыхтоўцы спевакоў, у вопыце выступленняў на сцэне розніца паміж прафесійнымі і царкоўнымі харамі — вельмі адчувальная.

Прыемнае ўражанне пакінуў мужчынскі ансамбль з Парыжа, які складаўся з славян-эмігрантаў. Урэшце, гэты ансамбль і атрымаў званне лаўрэата фестывалю.

— Традыцыйнае пытанне: якія маеце планы на будучыню?

— Будзем удзельнічаць у праекце мазстра Міхаіла Фінберга — цыкле канцэртаў камернай музыкі ў старажытных гарадах Беларусі ў наступным годзе.

— Гэта павінна быць вельмі цікавым. Жадаю поспехаў!

Гутарыў Віктар МАЦЮШЭНКА.

НА ЗДЫМКУ: Камерны хор Рэспублікі Беларусь. На пярэднім плане — Наталля МІХАЙЛАВА.

КАТАЛІЦКІ КАСЦЁЛ У БЕЛАРУСІ

Уладыслаў ЗАВАЛЬНЮК,
ксёндз-магістр.

Хрысціянства, якое бярэ пачатак з вучэння Ісуса Хрыста, ад самага пачатку было адзіным пад уладай Рымскай апостальскай сталіцы. Але ў 395 годзе велізарная Рымская імперыя падзялілася на дзве дзяржавы — Заходнюю Рымскую і Візантыйскую. У абедзвюх частках былой магутнай імперыі на аснове гістарычных традыцый склапіся розныя геапалітычныя, грамадскія, сацыяльна-культурныя ўмовы. Далейшы заняпад Заходняй Рымскай імперыі ў выніку нашэсцяў варварскіх германскіх плямён яшчэ больш паглыбіў адрозненне паміж Рымам і Візантыяй.

Усё больш з'яўлялася адрозненнем у абрадах, хоць дагматычны адметнасцей тады яшчэ не існавала. Да гэтага трэба дадаць, што, апрача аб'ектыўных прычын разыходжання, былі яшчэ і суб'ектыўныя, у тым ліку і нежаданне канстанцінопальскіх грэкаў-патрыярхаў падпарадкоўвацца папам рымскім.

У 1054 годзе адбыўся падзел адзінай хрысціянскай Царквы на заходнюю — рымска-каталіцкі Касцёл і ўсходнюю — праваслаўную Царкву. Беларусь была ахрышчана ў 988-989 гадах у грэка-візантыйскім абрадзе, калі хрысціянская Царква была адзінай. І аднасьць гэтая на землях Беларусі трывала яшчэ доўга, нават пасля афіцыйнага падзелу хрысціянства, хоць тут дамінаваў уплыў усходняга праваслаўя. Пашырэнне каталіцтва пачалося пасля Крэўскай уніі Вялікага княства Літоўскага і Кароны Польскай ў 1386 годзе.

Каталіцтва спачатку пашырылася на ўсходнюю Літву і беларускія землі, блізкія да Вільні. У 1387 годзе было створана Віленскае біскупства. Спачатку яно падпарадкоўвалася папе рымскаму непасрэдна, а з 1415 года — праз прымаса каталіцкага Касцёла ў Польшчы, арцыбіскупа гнезненскага.

У XIV—XV стагоддзях у Вялікім княстве Літоўскім было ўжо чатыры каталіцкія біскупствы: Віленскае, Кіеўскае, Луцкае і Жмудскае...

Пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай на тэрыторыі ўсходняй Беларусі ў 1773 годзе ўпершыню створана Беларускае біскупства з цэнтрам у Магілёве. У 1782-м Кацярына II сваім указам пераўтварыла яго ў Магілёўскае арцыбіскупства (архідыяцэзію) і дала згоду на прызначэнне арцыбіскупам ксяндза Станіслава Богуша-Сестранцэвіча. У 1783 годзе папа рымскі пацвердзіў гэты пераўтварэнні і надаў Богушу-Сестранцэвічу тытул мітрапаліта. Арцыбіскуп-мітрапаліт падпарадкоўваўся ўсе касцёлы Расіі аж да Уладзівастока, усе кляштары і манаскія ордэны.

Воляй Ватыкана ў межах Магілёўскай архідыяцэзіі ў 1798 годзе створана Мінская дыяцэзія, біскупам якой прызначаны Якуб Дадэрка. У час адсутнасці Дадэркі Мінскай дыяцэзіяй кіравалі: з 1816 да 1824 года — прэлат Стэфан Пазняк, з 1824 да 1827-га — прэлат Юзаф Камінскі, а пасля яго — Мацвей Ліпскі, ужо як біскуп аўрэпапітанскі.

Апошнім біскупам Мінскай дыяцэзіі быў Адам Вайткевіч, прызначаны Ватыканам у 1853 годзе, пры якім у 1869-м Мінскае біскупства скасавана. Адноўлена ў 1917-м пасля Лютаўскай рэвалюцыі ў Расіі. Тады ж

папа рымскі Бенедыкт XV узвесіў ксяндза Зыгмунта Лазінскага да годнасці біскупа для адноўленай Мінскай дыяцэзіі. Але ў 1921 годзе той быў арыштаваны савецкімі ўладамі і 11 месяцаў правёў у маскоўскай турме Бутыркі. Улады спынілі і дзейнасць Мінскай дыяцэзіі.

Маштабы дзейнасці рымска-каталіцкага Касцёла ў Беларусі ў пачатку XX стагоддзя відаць з наступных лічбаў: у Віцебскай губерні налічвалася 229 касцёлаў, у Гродзенскай — 150, у Магілёўскай — 30 касцёлаў, у Мінскай — 135, у Віленскай — 172. Усяго разам — 616 касцёлаў.

Падчас уздыму беларускага нацыянальнага руху ў першых дзесяцігоддзях XX стагоддзя ў некаторых касцёлах стала ўжывацца беларуская мова. Нягледзячы на шматлікія перашкоды, у гэты час вызначаліся сваёй беларускай самасвядомасцю каталіцкія святары, выхадцы з Беларусі, якія закончылі Віленскую духоўную семінарыю і Духоўную акадэмію ў Пецярбургу.

У 1940 годзе ў заходняй частцы Беларусі, далучанай да БССР у 1939-м, дзейнічала 380 каталіцкіх парафій. На тэрыторыі ўсходняй Беларусі не існавала ніводнай, як і ніводнай духоўнай семінарыі, адсутнічала іерархія і дыяцэзіі-біскупствы. У 1946-1980 гадах на тэрыторыі ўсяго Саветаў Саюза было толькі дзве духоўныя семінарыі — у Рызе і Каўнасе. Ксяндзы з іншых краін не мелі мажлівасці працаваць у Беларусі і ў іншых рэспубліках былога Саюза, бо ўлады адмаўлялі ім у рэгістрацыі. Таму асноўны цяжар святарскіх абавязкаў у каталіцкім Касцёле ў Беларусі лёг на плечы ксяндзоў старэйшага пакалення, многія з якіх вярнуліся з лагераў і турмаў і, нягледзячы на падарванне здароўя, па просьбе вернікаў абслугоўвалі цэлыя раёны.

У той час набажанствы ў касцёлах вяліся пераважна на традыцыйных лацінскай і польскай мовах. Бракавала не толькі святарняў і святароў, але і элементарных рэчаў для набажанства — малітоўнікаў, спеўнікаў і г. д.

Каталіцкія традыцыі, якія ніколі не былі чужароднымі, штучна прынесенымі ў беларускую (еўрапейскую па сваім характары) культуру, безумоўна, мелі ў Беларусі глыбокія, моцныя карані.

Дзякуючы арганічнаму ўжывленню ў народную культуру, народны побыт, ва ўвесь лад жыцця ў Беларусі, а таксама дзякуючы жывой веры ў Бога, гэтыя традыцыі, хоць і перарваныя на доўгі час, не загінулі.

У часы Рэчы Паспалітай праваслаўе дапамагала захоўваць нацыянальна-культурную адметнасць Беларусі. Калі ж Беларусь у выніку падзелу Рэчы Паспалітай далучылася да Расіі, гэтую функцыю стала выконваць каталіцтва як заходняга, так і ўсходняга абрадаў.

Ва ўсіх выпадках хрысціянства захоўвала жывую веру ў Бога, Ісуса Хрыста, і не дзіўна, што католікі часам маліліся ў праваслаўных цэрквах, а праваслаўныя — у касцёлах. Хрысціянскі храм заставаўся хрысціянскім храмам і быў у пашане ва ўсіх людзей Беларусі незалежна ад веравызнання.

—Працяг будзе.—

ЦАРКВА ў вёсцы ШЧОРСЫ НАВАГРУДСКАГА РАЁНА.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

ЗВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

ІЗРАІЛЬ

Паважанае рэдакцыя!
Піша вам былы жыхар горада Калінкавічы Гомельскай вобласці, ветэран Вялікай Айчыннай вайны, заслужаны трэнер БССР па радзійспарту **Міхаіл Камісарчык**. Я з'яўляюся старшынёй таварыства выхадцаў з Беларусі ў горадзе Нацэрэт Іліт.

На працягу гэтага года мы рэгулярна атрымліваем вашу газету, якую чытаюць члены нашага таварыства.

У нашым маладым горадзе (яму трохі больш за сорак гадоў) жыве каля 50 тысяч чалавек, з якіх каля 22 тысяч выхадцаў з краін былога СССР. Сярод іх нямала і з маіх родных Калінкавіч.

Таварыства стварылася, можна сказаць, выпадкова. У 1995 годзе я наведваў Калінкавічы. Актывіст Калінкавіцкай яўрэйскай абшчыны Ілля Вайнштэйн прапанаваў сабраць сярод былых жыхароў Калінкавіч, якія жывуць цяпер у Ізраілі, сродкі для помніка мірным жыхарам Калінкавіч, расстраляным фашыстамі ў час другой сусветнай вайны, а такіх ахвяр каля 1000. Па прыездзе ў Ізраіль было створана аб'яднанне выхадцаў з Калінкавіч, а потым па прапанове кіраўнікоў Усеізраільскага аб'яднання выхадцаў з Беларусі Міхаіла Альшанска-

га і Льва Зусмановіча гэта аб'яднанне стала агульным.

За кароткі час мы звязаліся з 2000 былых жыхароў Калінкавіч, якія пражывалі па ўсёй тэрыторыі Ізраіля. Вызначылі адказных за збор сродкаў. Розныя былі ўзносы: давалі па 10, 20, 30 шэкелей, а былы настаўнік калінкавіцкай школы № 14 Іосіф Хайтман разам з сынам ахвяравалі 600 шэкелей, бізнесмен з Канады Міхаіл Сярэбранікаў — 1000. Сабраныя сродкі былі накіраваны ў Калінкавіцкі гарсавет.

Старшыня гарсавета Міхаіл Акунец і мой сын Ян заказалі на Жытоміршчыне маналітны мраморны помнік. І хутка, а дакладна, 26 верасня 1996 года, помнік быў урачыста адкрыты. На ўрачыстасць прыязджала дэлегацыя з Ізраіля, у складзе якой быў і я. Дарэчы будзе ўспомніць аб дапамозе ў арганізацыі паездкі пасла Беларусі ў Ізраіль Генадзя Лавіцкага. На адкрыцці было ўсё кіраўніцтва Калінкавіцкага гарвыканкама, прадстаўнікі Гомельскага аблвыканкама, кіраўнік яўрэйскай абшчыны Л. Левін, школьнікі.

Няхай помнік (на здымку) ушаноўвае памяць ахвяр і нагадвае маладым пра беды, якія чыніць вайна.

РАКУРС

Беларускі амерыканец — доктар гістарычных навук Янка ЗАПРУДНІК (злева) і яго жонка Надзея ў час наведвання фальклорнага ансамбля «Дударыкі» школы-гімназіі № 111 у Мінску.
З архіва М. КОТАВА.

УРАЖАННІ

ОЛЬШТЫН — КРАЙ ГАСЦІННЫ

Невядомыя краіны, іх жыхары, традыцыі, побыт уяўляюць сабой нешта таемнае і загадкавае, вабяць да сябе. Задаволіць цікаўнасць дапамагла паездка ў Польшчу. Раней гэтая краіна асацыявалася з таннай гумкай і кантрабандным таварам. Зараз жа мы наведваем Польшчу, каб агледзець яе цудоўныя гарады і адпачыць там.

Паехалі мы за 1 000 кіламетраў па запрашэнні жыхароў невялікага горада Ольштын, які знаходзіцца ў заходняй частцы Польшчы, недалёка ад мяжы з Германіяй. Ініцыятарамі паездкі сталі арганізацыя «Разам лепей», дырэктар мясцовай газеты «Глос Ольштына». У цікавую вандроўку адправілася 14 дзяцей з Беларусі разам з двума дарослымі- апекунамі.

Кіламетр за кіламетрам адлічваюць спідометр мікрааўтобуса, які вёз нас удалечыню, і са зменай адлегласці змянялася наваколле. Здавалася б, краявід адной краіны павінен быць падобны. Але гэта не так: і ландшафт іншы, і атмасфера кожнага з мястэчак, што праляталі міма. Спачатку ішлі больш людныя і «нервовыя» гарады і вёскі, далей апаноўвалі ўсё большыя спакой і цішыня. Усюды кветкі, чысціня, дагледжанасць.

Ольштын, па мерках Беларусі, — невялікі гарадок, які можна абысці пешшу за некалькі гадзін. Вузкія вулічкі, адсутнасць аўтобусаў і іншага гарадскога транспарту, шмат крамаў — такім бачыцца ён на першы погляд. Што тычыцца грамадскага транспарту, то ў ім няма патрэбы: амаль кожны жыхар Ольштына мае ўласны аўтамабіль. Паўсюль тэлефоны-аўтаматы, па якіх можна тэлефанаваць у розныя куткі свету, што, дарэчы, мы і рабілі, размаўляючы з роднымі ў Беларусі.

Ольштын, нягледзячы на невялікую колькасць насельніцтва —

каля 15 тысяч, з'яўляецца павятовам асяродкам Польшчы і мае вакол сябе 26 вёсак і мястэчак. Жыхары горада сваёй роднай мовай, акрамя польскай, лічаць і нямецкую. Некаторыя маюць дамы і ў Польшчы, і ў Германіі, бо да мяжы ўсяго 120 кіламетраў. Горад патанае ў кветках, а самае высокае збудаванне — будынак мясцовага кіраўніцтва. Астатнія дамы ў асноўным 2-3-х павярховыя, большасць з іх — уласнае жыллё.

Каб унесці ў забавляльную праграму арыгінальнасць, нашы гаспадары прапанавалі наведваць Судзецкія горы. Менавіта тут паспраўднаму зразумела выслоўе «Лепш за горы могуць быць толькі горы», якое чула неаднойчы. Канешне, гэта не Альпы, але ўсё ж вышыня 1 500 метраў для нас, жыхароў раўнін, не такая ўжо і маленькая. У мястэчку Обра мы наведвалі езуціцкую семінарыю — тэалагічны факультэт універсітэта ў Познані. У музеі семінарыі сабраны сувеніры з розных куткоў свету — тых мясцін, дзе пабывалі місіянеры: Лацінскай Амерыка, краіны Азіі, Афрыкі. Ёсць экспанаты з Расіі і Украіны.

Напрыканцы нашага знаходжання ў Ольштыне арганізатары сустрэчы зрабілі развіталнае вогнішча — «агніска», які яны самі гэта называюць. На ім дзеці-беларусы разам з аднагодкамі-палякамі былі на стрэльбішчы, ездзілі на конях, смажылі на агні каўбаскі. А мужчыны-паліякі прадэманстравалі свае музычныя здольнасці. Незвычайна для нашага слыху спалучэнне саксафона і акардэона больш блізкае да нямецкіх або чэшскіх матываў. Але гучыць музыка прыгожа, а нязвычайна нават прываблівае.

Час праляцеў незаўважна. Бывай, Ольштын! Мы яшчэ доўга будзем успамінаць твае цудоўныя краявіды і добразычлівае жыхароў.

Алена КАБАНАВА.

ЗША

АМЭРЫКА, СЬВЕТ І БУДУЧЫНЯ

Няма сэнсу зноў паўтараць сотні трагічных гісторыяў ахвяраў і сьведкаў тэрарыстычных актаў супраць ЗША апошняга часу. Іх мы чуюм з тэлебачання, радыё ды газэт, і нашыя спачувальнікі самыя глыбокія і шчырыя.

Што больш за ўсё цікавіць цяпер — гэта якія высновы зробіць амерыканцы з гэтае трагедыі. Вядома, што яны ніколі не апусьцяцца да паўсюднага тэрору супраць арабаў ды мусульманаў... Тут ня тыя каштоўнасці, ня тыя людзі і ня тыя мэты.

Здаецца неверагодным шукаць апраўданне той нянавісьці, якая прывяла да тэрактаў, але назіраючы, можна заўважыць, што амерыканцы, хутэй за ўсё, не разумеюць, чаму ініцыятывы незадаволеныя Злучанымі Штатамі.

А незадаволенасць гэтая даволі распаўсюджаная. І хоць цяпер яна часова адыйшла на задні плян, але вельмі магчыма расквітнее зноў у самы бліжэйшы час. З адноўленым пачуццём патрыятызму амерыканцы наўрад ці разумеюць, чаму нават іхнія альянты думваюць, што амерыканская палітыка зрабіла тэрарыстычныя атакі непазьбежнымі.

Некаторыя эксперты лічаць, што натуральнае праблемаю ў грамадстве, такім багатым і магутным, як амерыканскае, будучы пачуццямі навісьці ці крайняй зайздрасці з боку грамадстваў бяднейшых і слабейшых, нават калі іхняю першаю мішэнню будуць уласныя ўрады.

Нянавісьць да Злучаных Штатаў, магчыма, найбольш распаўсюджаная на Блізкім Усходзе, але ня толькі там. Ультралевыя ў Еўропе, наркатэарысты ў Лацінскай Амерыцы, тыя, хто не прыймае жорсткіх патрабаванняў свабоднага рынку ці супрацьстаяць матэрыялізму і эскаўальным свабодам амерыканскае культуры сярод тых, хто кося паірае на ЗША.

Выглядае, што Амерыку ня любяць па дзвух асноўных прычынах. Шмат каму не падабаецца, што

амерыканцы робяць альбо ня робяць у сьвеце. Напрыклад, падтрымка Ізраілю, вайна ў Персіцкай затоцы, блякада Іраку, падтрымка ўрадаў, скільных падтрымліваць амерыканскія эканамічныя інтарэсы, але вызначны рэакцыйнымі сваім уласным народам.

Другою прычынаю падобных пачуццяў ёсць шырокае незадавальненне ад сутыкнення традыцыйных грамадстваў з сучаснымі амерыканскімі традыцыямі, непрыняцце глянбалізацыі, якую часта ўспрымаюць за амерыканізацыю, а таксама простая зайздрасць да амерыканскіх багаццяў ды тутэйшага ўзроўню жыцця.

Пасья сканчэння халоднае вайны Злучаных Штаты былі адзінаю супердзяржаваю, і гэта выклікала ў сьвеце дваістае пачуццё павагі і злосьці. Без сумневу, ЗША ня любяць на Блізкім Усходзе, на Балканах, у некаторых другіх месцах, дзе ўзнікаюць канфлікты. Але амерыканскую эканоміку, палітычную і культурную магутнасць бачаць як пагрозу шмат дзе ў сьвеце, нават калі там і няма канфліктаў.

Нават людзі ў эўрапейскіх краінах, якія заўсёды былі амерыканскімі альянтамі, маюць свае скаргі. Прычыны самых апошніх — адмовы ЗША ад пагадненняў па ахове навакольнага асяроддзя і па антыбалістычных ракетах. Дыстанцыя паміж эўрапейскімі і амерыканскімі калегамі можа нават павялічыцца, бо амерыканцы лічаць сябе вышэйшымі ў параўнанні з астатнім сьветам з-за свае эканамічнае і вайсковае магутнасці. Гэтыя пачуцці могуць быць важнымі і ў арабскім сьвеце і патлумачыць, чаму мішэнямі тэрарыстаў сталі Сусьветны Гандлёвы Цэнтар ды Пэнтагон.

Безумоўна, Злучаных Штаты павінны і будучы надалей абараняць свае інтарэсы ў сьвеце, але ад таго, якія шляхі яны для гэтага абяруць, залежыць будучыня ўсяго сьвету.

Марат КЛАКОЦКІ.

Нью-Ёрк.

Аўтар «Божа, блаславі Амерыку» зь Беларусі

У гэтыя трагічныя дні ў ЗША як ніколі часта гучыць песня «Божа, блаславі Амерыку». Яна настолькі папулярная, што яе лічаць другім гімнам. Але мала хто ведае, што аўтар гэтае песні, кампазытар Ірвінг Бэрлін (Ізраіль Бэйлін), нарадзіўся ў Магілёве ў 1888 годзе. Яго сям'я эмігравала ў Амерыку, калі яму было 8 год. Бэйлін пачаў працаваць як афіцыянт і сьпявак у рэстаранах. Гэта падштурхнула яго

да напісання песняў. Ірвінг Бэрлін — аўтар больш як 900 песняў, некалькіх м'юзіклаў і музыкі да фільмаў. Шмат песняў, такіх як «Няма такога бізнэсу, як шоу-бізнэс», «Парад на Вялікім Дзень», вядомых кожнаму амерыканцу, напісаныя Бэйліным. На Каляды ў Амерыцы самая ўлюбёная песня пасля «Ціхай начы», гэта песня Бэрліна «Мне сьняцца беляя Каляды».

* Захаваны правамі арыгінала.

«Весткі й наведжаны».

РАСІЯ, УДМУРТЫЯ

МАЦУЮЦА СУВЯЗІ

У сярэдзіне кастрычніка Беларусь наведала прадстаўнічая дэлегацыя Удмурцкай Рэспублікі Расійскай Федэрацыі. У яе ўваходзілі члены ўрада, кіраўнікі заводаў, грамадскія дзеячы, прадстаўнікі творчай эліты.

У складзе дэлегацыі былі і нашы землякі, уплывовыя ва Удмуртыі людзі: Юрый Піткевіч, старшыня ўрада УР, Аляксандр Фомінаў, кіраўнік Апарата Дзяржаўнага УР; Анатоль Марчанка, генеральны дырэктар ДП «Удмуртторф», Барыс Якімовіч, прэрэктар ІжДТУ, Клеменцій Рагавец, старшыня праўлення таварыства беларускай культуры «Бацькаўшчына» ва Удмурцкай Рэспубліцы.

У досыць напружаным графіку сустрэч Клеменцій Рагавец знайшоў час, каб завітаць да нас у рэдакцыю і раскажаць, як на працягу двух гадоў дзейнічае аб'яднанне беларусаў на ўдмурцкай зямлі. Ён быў шчаслівы паглядзець на сваю радзіму, дзяліўся ўражаннямі ад убачанага. Старшыня аб'яднання папрасіў дасылаць у таварыства нашу газету.

Таццяна КУВАРЫНА.

ЗАХАВАЙ ТРАДЫЦЫЮ

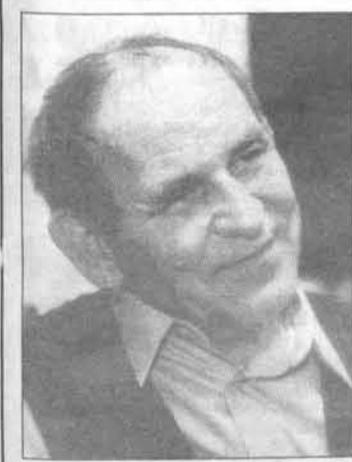
Лётчыка Юрыя БЕЛАЗЭРАВА з лётна-тэхнічнага комплексу «Бель», што ў Крычаўскім раёне, знаёмыя не адразу пазнаюць, калі ён апранае маляўнічы касцюм удзельніка мастацкай самадзейнасці. Ю. Белазэраў — лепшы частушачнік у ансамблі «Сярына» Бельскага дома культуры, неаднаразовы дыпламант конкурсаў.

Нядаўна ансамбль выступіў на Пакроўскім кірмашы ў Крычаве, дзе і зроблены гэты здымак.

Фота Валерыя БЫСАВА, БелТА.

ЛІТАРАТУРНАЯ СТАРОНКА

Сакрат ЯНОВІЧ (Польшча).

ЗАШІСЫ
ВЕКУ

Кабеты скрыгатліва пакопвалі ўпоперак травяністага схілу, а мацавіцейшыя мужчынікі паглыблялі за імі ў рост чалавека, робячы тое з вышкаленасцю пабыўшых на вайне палякаў з Гітлерам. Не людская бяда, ці паспеюць, бо работы не на адзін дзень. Раптам засвіталі нізка кулі і ўсе без агляды пападалі, дзе хто стаяў (жартавалі пасля, у прыход саветаў, што Болес не так вельмі недарэзкі, калі дапоўз да бабаў).

Нямчур з нашым лайдаком кудысьці змыліся. Людкове сыпанулі межамі прэч, сукочучы нагамі ад жудаслівага энкату "уррр-аа!", штора налятаючага з ветрыкам ад Свіслачы і выбухаў, быццам якісьці шалёны малаціў цэпам па голым таку. Але ніхто не кінуй сваю рыдлёўку. Яшчэ таму, можа, што баяліся бандытаватых украінцаў, гвалтучых харашунь.

На рынку, пад учарнелым сцяноўем гандлёвых радоў, — спаленых, калі ўцякалі ў сорок першым тыя першыя саветы, — запыйніўся вайсковы грузавік, з кузава якога два фасоністыя немчыкі раздавалі местачкоўчым цукар. Спехма адважвалі па кілаграму за даламогу арміі. Спрытнейшы прыгаворваў: "Іван цвай раз достаць нах дупа!" — і міргаў маладзіцам.

Неўзабаву пад'ехаў да іх адзін, на сакочучым матацыкле, нешта загадаў і пыльную гасцінцам у зноў жа Лапціцкія горы. Ва які заляснулі борт, папатліва апусцілі брызент, пасядалі ў шаферку і, запустыўшы матор, пагазавалі за вестуном.

Саветы прыйшлі назаўтра ў світанак. А пакуль было да гэтага, цэную ноч ламарэндзілі немцы з тэхнікай, ад грукуату якое абсыпаўся кіт на шыбах, закладала ў вушах. Спачатку з'явілася ад агародаў порстка разведніца з рэвалверам напалатове і з трыма ўпэцканымі салдацікамі. "Германцев нету?" — знянацку падступілася да таго ж Болеса, які, як гэта дурань, высунуўся якраз на падворышча. Замест сказаць ёй дарэчы, узяўся ён азрацца, бы злодзей у шкодзе. Шчасце, што выбегла са склепу за ім сама Антолька ды загаласіла: "Няма, таварышка, каб іх халера выкаціла! Каб Сталінко на рогі падняў!" — "Хватит, бабушка!" — пагрозна ацішыла яе.

Загінуўшых звозілі мужыкі ва-замі ў пусты канец праваслаўных могілак. Шукалі і забітых немцаў, ды не знаходзілі. Нехта бачыў, што наклала галавою ўсяго двух, і свае забралі іх з сабою. Тым часам стала вядома: адбываецца бітва за Беласток. Пры-возілі адтуль параненых. Яны казалі таксама, што ў Расеі больш не будзе калхозаў. Гаспадыні давалі ім есці; гаспадары ўчастоўвалі чаркаю. У мястэчку ўчыніўся настрой, як у востры на Багача: грапі гармоні, моладзь навучылася "Кацошу" і "Цёмную ноч", аднавіліся — прызабытыя ў акупацыю — мардабодзі за дзяўчат на танцах. У каго гаспадарка —

вастрылі сярпы, вязалі на прыгуменнях перавяслы, валакліся ў поле.

Скончылася свята, калі камендант горада — паголены і з роўна зашпіленымі гузікамі на шыялі капітан Саша — аб'явіў мабілізацыю хлопцаў на Варшаву і Берлін. Мацярам выпырнулі слёзы, той-сёй бацька разумеў, што плачам тут нічога не даб'ешся, трэба спосабам. Выйце само паказалася — франтаваты маскіч Саша заходзіў да дачкі бяслехнага Поўха на Шведскіх Акопах. Яна не мела адвагі — або і не хацела? — хвацца ад яго. Ёй, панаднай смяшлівіцы, і ўтлумачылі ўсім кагалам за каторымсьці разам, што няблага збагадзецца, надумаўшы менавіта фанабэрыі, абяцанкі-цацанкі таму Сашку.

— Не будзь дурнюшкаю, прасі, хай ён табе наносіць саладосцяў, гэты прышываны кавалер, — падказвалі. — У каго мяшок цукру цяперашнім часам, у таго, слухай, усе людзі кліентамі. Паняй табе быць! А хлопцаў аднаго-другога выратуеш, дарункамі цябе яны абсыплюць у тваё вяселле...

Казалі дзеля ўедлівай у галышкі ахвоты:

— Калі ўжо аддамо яму паціху цукар, што былі ў фронт прызарабілі, цягні муркі-жмуркі з ім далей, каб жывата ён табе не прыстроіў. Гні на шляхцінку, русакі балванеюць перад такімі: дамагайся воль ад яго модаў, трантаў усякіх зграбных, што салдатня лупіць з нямякіняў у Прусіі. Пакуль у яго тое нала-дзіцца, то і палякі сюды вернуцца і турнуць Сашку ў ягоную Маскву... Забачыш, не пашкадуеш!

Местачкоўцы, ведаючы жыццё, няшмат памыліліся, апланаваўшы грэшынь спас сынам: не ўсіх пабралі. Камендант пабыў праўда задоўга, але стары ўдавец Поўх не жаліўся: дачку, няшкідна прыкапаную абортам, узяў па вайне сапраўды шляхтаваты надлесны з Пачапка. На шлюб ехала Поўшанка белакрылым анёлам, у дываністай брычцы, запрэжанай тройкаю буланых коней. Някідка на выгляд аблезлы ў свае годы малады меў твар, як падалося Болесю, шкодніка ў малах...

ЯК БОСЫ БОТ
РАЗЖЫЎСЯ

У мястэчку рабавалі жыдоўскае дабро. Гевалт чуўся да веча-ра. Свае не хадзілі браць; наз'язджаліся з вёсак, папрыходзілі з вакольных хутароў, тыя, хто не баяўся, што потым завозьмуцца пазнаваць іх.

З мяшчан рынуўся туды Босы Бот. Больш ніхто.

— Свайго не маеш, то чужым не разжывешся, — нехта сказаў быў яму.

— Усё роўна, ля, людзі развалакаюць, — прабляў Босы Бот. — Немец сам наказваў, ля, каб ісці... Жыдоў падушчыць думае, ля, то і нічога ім не трэба...

Босы Бот — яго бацька за цара паехаў на шлюб у адных ха-

лявах ад зношаных ботаў — вываліў дзверы ў крамку, у якой куплялі пры паляках газу, соль, часам шыбы.

— Гут-гут, аборыген, — пахваліў яго жандар. — Дзішся васьшэ, ютгро насшэ! — і пайшоў сабе далей растапыраным крокам пузатага чалавека з карабініскам за плячыма.

— Гут, ля, пане, — адкланяўся яму Босы Бот. І зараз жа пугнуў ад сябе вясковага дзэцока, якога падбухторыў выпомваць (чым

папала) завесы з крупамі. — Вон ад мяне, ля, хаму!

— Дзядзьку... — разявіўся той.

— Сабака табе, ля, дзядзькам!

— Каб не я, дык вы...

— Адыдзі, бо немца, ля, паклічу!

Босы Бот нічога не валок, чакаючы, пакуль ацігне вэрхал, аж мужыкі павернуць аглоблі назад. "Гут, кажу табе, ля, падла ты, гут-цуррук! — крычаў на тых, хто квапіўся залезці за ім у сярэдзіну, і рыхтык зягліва чыхаў ад раздораў. — Немец табе, ля, лапатнік ты, угрэе гумаў, хай я толькі скажу яму!"

І Босы Бот набраў усяго. Сам здужаў ён цалютку скрыню шыбаў, а яшчэ і кадушку газы ды колькі мяшкоў солі на вайну. Каб паспець перад паліцэйскім часам, ён прыхаваў усенька спачатку ў асатах над ровам, куды цякла нечысьць з рыштокаў Палясцінскай вуліцы; груку было яму з той скрыняю (поначы выстраліў раз і другі немец!). Аддыхаўся Босы Бот у гэтых шыпулях, мурзаючыся і абхопліваючы то скрыню, то кадушку і сіппа ад стомы нашэптваючы, бы шалёны ў полі: "Мае, мае вы, ля, дальбог мае ўсе!" Столькі бачыў каваль Лейба, які сюдою якраз пракрадваўся ў лес да партызанаў.

Даў сабе рады Босы Бот. Яго дамок стаяў блізу таго выгана. У садку, а не на людскіх вачах.

Босы Бот, відаць, моцна спадаўся... Ён ужо нядоўга пажыў з тою здабычаю і памёр ад дзесьці хваробаў. Не распрадаў трохі шыбаў (пасля павыносілі іх суседзі, сваякі чамусьці не заявіліся). Грошы заграбаў, калі жыў, у

карты рэзаўся, ажно падаючы ў бяспамяць, піў, ванітуючы крывёю, падкіх на баяванне лындастых салдатак падманваў... Дамок, да голых сцен абдраны, хтосьці падпаліў, ці — можа і праўда? — папала ў яго снарадам, калі савецкі фронт да гумнаў даходзіў...

Доўга паставала гэтае месца; паставілі на ім свінаферму.

ПАМЯЦЬ
ПРА ЯСЯ-КУРЫНУЮ
ДЗЮБКУ

Як калісьці ўсе пагуляны, Ясь краў курэй. Выбіраўся па іх на гаспадарскую Кальварыю. Там было спраўней: падпаўзаў да падворышчаў, пачакаўшы ў чартапалохах, што кусціліся на Доўгім выгане. Сюдою ніхто не хадзіў. Часам спападала яго ў тым заглушку Рыжая Вэрца, нястомная палятуха. Пакачаўшыся з ім, латашыла яна агуркі ў прывыганскіх агародах (на маласольнасць пад чарку).

Хоць Яся і Вэрца ведалі местачковыя гаспадары, пакаражы ўдаваліся. Шкодзілі яны бабам, таму мужчынам не выпадала падымаць скандал.

Гаспадыні не выпускалі курэй за платы, каб не гублялі як у крапіве або не панёс каторую ліс. Даволі было Ясю падпільнаваць, калі нікога паблізу. Размотваў ён тугую самаробную вуду з тоўстым чарвяком на кручку, і поўля адбывалася: да крутлявай смачноты дабляла зазвычайная маяжная сакатуха; высоканогі певень меў афіцэрскі гонар і рэдка бываў па-сяржанцку лакомлівым. Падчэпліваў Ясь дурачку, бы пырскаючую рыбу; чарада не заўсёды ўчыняла вэрхал, відавочна кемячы, што шчаслівая калыжанка ўцякае на крылах са здабычаю ў дзюбе... Крычаць не крычала, удушліва выплупіўшыся.

Прапажу прыкмячалі людзі потым, не зусім упэўненыя ў Ясвай тут рабоце. Столькі тае помсты яму, што яго празвалі кураеддам. Не злаваўся; скакаў — аднак — біцца за "Яся-Курыную Дзюбку" (пад рогат дзяўчат). Не было б і тае злосці ў яго, каб і не амбіцы ад хіхікання раскветных сікунак. Быў жа ў ягоным жыцці час, у які ён з такімі ціпкамі вычвараў, што толькі здумаў, а яны — па вёсках — малебна плакалі і рабілі пасля ціхія абарты... Залатыя дні паваяннага безгалоўя! Бывала, адразу чатыры заганаў клубіваць на сене; малады і вогненны, з абрэзам у руках. Мацерку з дочкамі іншы раз. На хутары пад лесам.

Курыная Дзюбка, як кожны гультай, усё кавалераваты на выгляд блізіўся цяпер да саракоўкі. Упэцаў быў сваё сумленне, лаячы калісь з бандаю, што хадзіла ў даўніх вайсковых шапках ды доўгіх шынялях; чакалі прыходу белаі Польшчы. Папаліся гуртам узіму сорок сёмага. Ясь, будучы акурат п'яным да бяспамяці, апрытомнеў у павятым следчыым склепе, добра дастаўшы ад

убоўца ў зубы. Угрэў яму ботам і па скабах. І па яйцах, ад чаго званітаваўся. Выпілі на яго вядрыска памыяў. Адзін выбіты зуб застагнаў яму ў горле, і ён зразу не мог яго выкашляць.

Ясь — на сваё шчасце — памятаў пра неадступную кару за грахі, што і выратавала яго. Патраціўся ён сваім здароўем няшмат, дзякуючы абуджанаму ў ім пачуццю вінаватасці і нестарому веку, а таксама набраўшыся розуму выдаць усіх і ўсе. Апошняя акалічнасць вярнула Яся жывым на Пагулянку.

Палічыў, што дастаткова нацярпеўся. А страх, што засеў у ім, не быў страхам здрадніка, але — рызыканта, што пабойваецца марнацый ўдачы. Акрыяў, даведаўшыся: улады не цацкаліся з іншымі; зрэшты, знелюбіў лясных братоў ад пачатку за клівую ад іх празыўку Кныр.

Талент злачынца брыняў у Ясю, як цяжарнасць у бабе. Капі б не падпаў ён пад эпоху сацыялізму, вырас бы першакласным бандытам. У глухой правінцыі тым больш не існавалі адпаведныя магчымасці, і Ясь свае здольнасці прамарноўваў у кураедстве ды ў сэксуальнасці з растапыранай Рыжай Вэрцай, нудна падатлівай.

Зладзеватасць яксьці не прырэчыла ягонай рэлігінасці. Нездзе начытаўся нават, што Хрыстос заклікаў абсцёбваць багатыроў... Ксяндзу пра гэта не казаў ён у споведзь, трапна прадчуўшы, што набярэцца толькі бяды. Апавадаў спявадальніку рэчы і без таго ашаламляльныя, пачуўшы якія, гэты мазур у сутане бялеў, задыхаўся і мармытаў пра русінскую дзікасць. Ясь паўтараўся ў канфесіянальных аповедах духоўніку, і той западозрыў яго ў працэцкім махлярстве, урэшце сказаўшы, каб ён часта не прыходзіў з грахоўем (шкада часу). Тады жарсць самавыкрыцця апусціў Яся-Курыная Дзюбка на Рыжую Вэрцу, доўгага языка якое зусім не баяўся; ніхто ёй не верыў у мястэчку. Гэтай лапатунцы.

От, байкі былося Ясю. Я збыўся сказаць, што нарадзіўся ён байстручком, а маці памерла ад згрызотаў даўнымдаўно, калі швэндаўся тым часам з бандзюкамі. Пакінула яму яна хачіну, у якой асталася "маліна" п'янюгаў ды звінхнутыя бабаў. Блох і вашэй пазбаўляўся, парачы адзенне ў пастаўленым на пліту вільным сагане, у якім варыла старая, пакуль жыла, бульбу свінчаці. Каб не той саган, Яся-Курыная Дзюбка, можа, даўжэй пабыў бы на белым свеце... Малінікі аднаго разу ўчынілі Ясю нямецкі допыт — лёгкадумна пахваліўся, што прыхаваў даяраў ад тых рабункаў (нібы адна шляхцічка заплаціла імі за тое, каб не забуславаў яе дачушчы-пялецкі). На Курыную Дзюбку кампанія лінула тады кіпнем з сагана, ад чаго ён у момант аслеп; аблезла з яго затым скура, бо ўпалоханая дурні ратавалі яго халаднаю вадою, а каб не скавытаў у глухую ноч, дакладна заткнулі яму горла шкарпэткаю. Сканаў; задушыўся. Калі сябрукі бабачылі, што гэты іхны фундатар выпрасціўся, паспелі абачліва выраваць з рота нябожчыка ўцінутую шкарпэціну і, зваліўшы яму хітра на грудзі саганіска, змыліся, мала ног не паламаўшы.

Міліцыянт, вечна нецвярозы, прызнаў у трупе самагубства незнарокам. Ніхто не шкадаваў Яся (Вэрца ляпнула нецэнзурным словам). Пахавалі яго коштам гміны. Ксёндз не вельмі заступаўся за Ясву душу, і столькі людское памяці заста-лося аб ім, што ў тых дзяўчат, якіх ён зматлашыў у ваенныя гвалты. Ну і куры перасталі прападаць.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

...ХАЦЕЎ БЫ ДАБЕГЧЫ ДА 100!

Аляксандр АГРЫЗКІН. *Нарадзіўся 02.11.1927 года. Майстар спорту па марафонскаму бегу і лыжах. Трэнер вышэйшай кваліфікацыі, заслужаны трэнер РСФСР, БССР, СССР, падрыхтаваў 32 майстры спорту, 13 майстроў спорту між-*

народнага класа, прызёраў, чэмпіёнаў і рэкардсменаў Беларусі, СССР, Еўропы, свету, удзельнікаў Алімпійскіх гульняў. Узнагароджаны медалямі і значком "Выдатнік фізічнай культуры і спорту". З 1972 года жыве і працуе ў Мінску.

"УСЁ ДЛЯ ФРОНТУ, УСЁ ДЛЯ ПЕРАМОГІ!"

Саша Агрызкін пасталеў рана: калі яго бацька, рабочы шахты ў Данбасе, у 1941 годзе пайшоў на фронт. Маці хутка сабрала самыя неабходныя рэчы, узяла траіх дзяцей і адправілася ў эвакуацыю, і 14-гадовы Аляксандр застаўся адзіным мужчынам у сям'і. Таму, калі пасля доўгіх бадзянняў, бамбёжак яны дабраліся да вёскі Сержалы на Тамбоўшчыне, ён усёго месяца павучыўся ў восьмым класе, а затым пачаў працаваць у мясцовым калгасе "Чырвоны маяк", дзе яму даверылі даглядаць 20 свіней, некалькі кароў і цялят.

Хутка стараны падлетак пайшоў на "павышэнне" — яго прыкамандзіравалі да гаспадарчага ўзвода, куды ў асноўным уваходзілі параненыя салдаты, што выхаджвалі параненых франтавых коней, рабілі сані-развалы, на якіх франтавікі вазілі боепрыпасы і іншыя патрэбныя рэчы. Сашы даверылі два вялікія катлы, у якіх для коней варылі бульбу і буркакі, адтуль харчаваўся і сам хлопчэц.

Зрэшты, досыць хутка яго навучылі гнаць з гэтых прадуктаў самагон да абмену на хлеб, соль і запалкі, так што жыццё стала лягчай усёй сям'і. А летам разам з дарослымі нарыхтоўваў сена і іншыя кармы для жывёлы. Затое ўвосенні яму і яшчэ некалькі аднагодкам даверылі сапраўдную "дарослую" працу — хлебаздачу. Зранку збіраўся невялікі абоз, і ехалі 17 кіламетраў да элеватара ў Маршанску. Ссыплюць збожжа, напояць коней — і ўсё спачатку.

У лістападзе 1944-га Аляксандру споўнілася 17, і ўжо праз 15 дзён яго прызвалі ў армію.

АРМІЯ І СПОРТ — ЗНАК РОЎНАСЦІ

Спачатку хлопцы думалі, што іх адразу адправяць на фронт, але на той час справы там пайшлі лепш, і прызыўнікоў адправілі ў вучэбны атрад Паўночнага флоту, на Салаўкі, у школу сувязістаў. Калі праходзілі ў Архангельскую медкамісію, Агрызкін вельмі хваляваўся, што не дазваляць служыць, бо быў слабым і хваравітым, важкі ўсёго 48 кілаграмаў. Сярод іншага трэба было прайсці выпрабаванне вестыбулярнага апарата на спецыяльным крэсле: пасля "раскруткі" ўстаць на ногі і ўтрымацца. Многія моцныя хлопцы падалі, але Аляксандр устаяў, хаця яго добра павяло. І ўрач з усмешкай сказаў: "Ты, канешне, слабак, але моцны". Пасля сувязіста Агрызкін не баяўся ніякай гайданкі, нават у шторм нёс вахту ў радыёрубіцы за іншых хлопцаў.

І вось упершыню ў жыцці ён ляцеў на самалёце ў Беламорск, потым ваенны эшалон паўтара месяца вёз яго на Далёкі Усход, дзе змоў жа ўпершыню ён падняўся на борт ваеннага карабля, камандзір якога не толькі добра ставіўся да спартсменаў, але і сам захапляўся барацьбой і боксам, з задавальненнем "цягаў" штангу. А мападому сувязісту вельмі хацелася быць падобным да свайго "кэпа", таму ён два гады ахвотна баксіраваў, з поспехам займаўся плаваннем, гуляў у воднае пола і нават скакаў з вышы, пакуль не з'я-

віўся выпускнік інстытута фізікультуры імя Лесгафта ў чыне лейтэнанта, які пры мясцовым Доме афіцэраў стаў збіраць групу лыжнікаў. Спачатку бегаць на лыжах па сопках, ды яшчэ з больш вопытнымі спартсменамі, было цяжкавата, але Агрызкін умеў цярпець і праз год ужо пачаў іх абганяць, нават пакрыкваць: "Ну дзе ж вы, хлопцы?" І вось — першыя спаборніцтвы.

Тады яны праводзіліся запар: у першы дзень — эстафета 4x10 кіламетраў, у другі — гонка на 18 кіламетраў, затым — гонкі на 30 і 50 кіламетраў. А "на закуску" — камандная гонка на 20 кіламетраў са стральбой, прычым у поўнай экіпіроўцы: баявая вінтоўка, скатка, процігаз, падсумах, шапка. Ды яшчэ першыя 500 метраў — з процігазам на галаве. У камандзе — чатыры чалавекі, залік па апошняму. Вось дзе спатрэбілася вынослівасць Сашы, якому даводзілася часам фінішаваць з дзюма скаткамі і трыма вінтоўкамі за спіной, выратоўваючы зусім "скіслых" таварышаў. Так ён трапіў у зборную каманду Ваенна-Марскіх Сіл краіны.

Назаўсёды запомніўся першы ў жыцці вучэбна-трэнеравачны збор у Сарапулі — невялікім гарадку на Каме. А яшчэ — двухдзённая дарога да Мурманска, дзе павінен быў праходзіць чэмпіянат ВМС. Тады на буйных станцыях цягнікі стаялі на гадзіне-дзве або і больш, чым і карысталіся лыжнікі, хаця маразы трымаліся градусаў па 40—50. Першую трэнероўку правялі ў Іркуцку, затым даехалі да Омска, дзе таксама патэрніраваліся. А потым на станцыі Буй — ноччу, пры святле месяца. У Мурманск таксама прыехалі ўначы, і на наступны дзень — стартаваць.

"У першы дзень праходзіла эстафета, — згадвае Аляксандр Фёдаравіч, — а ў нас быў чацвёрты ўдзельнік, які лічыў сябе мацнейшым за ўсіх, і таму, калі мы трэнерваліся, ляжаў на вагоннай лаўцы, пацягваючы піву. На сваім этапе ён спачатку змагаўся, але потым літаральна на вачах, за 700 метраў да фінішу, скіс і перадаў мне эстафету толькі трэцім-чацвёртым. Вось і прыйшлося змагацца з майстрам спорту Масленікавым, у якога і экіпіроўка, і мазі лепшыя. А я ўзяў салдацкія драўляныя шырокія лыжы, абстругаў, паставіў жорсткія мацаванні — вось і экіпіроўка. Гонка праходзіла ў Даліне Утульнасці, дзе ў кожнай сопкі свой мікраклімат, сваё снежнае покрыва..." Салдацкія лыжы не "трымаюць", хоць плач: на спуску абганяе Масленікаў, на пад'ёме яго абганяе Агрызкін — і так да самага фінішу, пасля якога Саша страціў прытомнасць. Але затое выканаў нарматыў майстра спорту, і гэта стала яго "бывым хрышчэннем" у вялікім спорце.

А ў 1951 годзе ён дэмабілізаваўся.

РАЗАНСКАЯ "ТРОЙКА"

Спачатку ўсё складалася нармальна: трэнероўкі і спаборніцтвы на лыжні, прафесійны рост. Пазнаёміўся з сімпатычнай канькабежкай з Разані, і ў маі 52-га стаў разанцам. А на наступны год вырашыў выпрабаваць сябе ў 30-кіламетровым прабегу на пры-

зы газеты "Труд". Кіраўніцтва абласнога савета ДСТ "Медык", гонар якога абараняў Агрызкін, было катагарычна супраць: маўляў, дзе табе! Але да таго часу наваўлены марафонец паспеў правесці сябе на стадыёне і заявіў: "Або камандзіруеце на прабег, альбо я падаю заяву аб звальненні!" Так і трапіў спачатку на трэнеравачны збор, а затым і на сам прабег. Але паколькі ў камандзе "Медыка" было тры ўрачы, то яны паралілі бегчы спакойна. Галоўнае — дабегчы да фінішу. Спачатку Аляксандр так і рабіў, але калі да фінішу заставалася кіламетраў дзясць, вырашыў прыбавіць, бо калені яшчэ не турбавалі. І... заняў ганаровае шостае месца, а галоўнае, зразумеў: гэта яго прызвание.

З 1955 года майстар спорту Агрызкін пачаў збіраць групу бегуноў, як раней збіраў лыжнікаў, і трэнерваўся разам з імі, выходзячы асабістым прыкладам і правяраючы на сабе ўсе свае метады. Адно з першых яго вучняў стаў студэнт педагагічнага інстытута Віктар Байкоў, якога трэнер убачыў на спаборніцтвах. Затым у групе з'явіўся Юрый Нікіцін.

У 1958 годзе чэмпіянат СССР па марафонскаму бегу праводзіўся ў Таліне, на досыць складанай трасе для калыцавых мотагонак, але Агрызкін вырашыў заявіць Байкова і Нікіціна, якім было тады па 23 гады. Надвор'е ветранае і вельмі халоднае, таму хлопцы атрымалі ўстаноўку: "Проста бегчы, як на трэнероўцы". Тым не менш, Віктар Байкоў паказаў чацвёрты вынік, нядрэнна выступіў Нікіцін. Наступны старт быў у лістападзе ў Тбілісі, дзе яны адзначалі дзень нараджэння настаўніка і зрабілі яму і сабе цудоўныя падарункі: Байкоў стаў другім, Нікіцін — трэцім, а іх трэнер — чацвёртым (1). Прычым хлопцы выканалі нарматыў майстра спорту.

"Усю ноч хлопцы не давалі мне спаць, — прыгадвае Аляксандр Фёдаравіч, — таму што то адзін, то другі крычалі: "Няўжо мы майстры"? А ранаічы мы выйшлі на размінку і на радасцях так разбегаліся, што гэта заўважыў старшы трэнер зборнай Расіі Маркін і пачаў нас угадваць выступіць тут жа ў Тбілісі праз шэсць дзён на чэмпіянаце СССР па кросу. Мы адмаўляліся: толькі ж прабеглі марафон, а ён: маўляў, гонар каманды... І ўгаварыў. 8 лістапада прабеглі крос, саступіўшы каманды толькі масквічам, сярод якіх былі Балотнікаў, Дзясцятчыкаў, карацей, уся зборная краіны".

Гэта быў сапраўдны трыумф, пра які расказалі газеты, а "Рязанскі камсомолец" нават вершы змясціў пра "разанскую тройку". Сустрэкалі бегуноў падарункамі, касцюкамі новыя пашылі ў лепшым атэлье з самых лепшых матэрыялаў. Нават было прынята рашэнне выдзеліць спартсменам новыя асобныя кватэры: маладым па аднапакаёвай, а трэнеру — двухпакаёвую.

КРАСОЎКІ НА ЦВІК!

Пачынаючы з 1960 года, Агрызкін усё больш часу аддаваў сваім вучням, хаця і сам працягваў трэнервацца. У 1967-м, у 40-гадовым узросце, ён яшчэ раз пацвердзіў на марафонскай трасе нарматыў майстра спорту, а ў

Аляксандр АГРЫЗКІН.

1962-м атрымаў званне заслужанага трэнера РСФСР. Гэта стала справядлівай (але далёка не канчатковай) ацэнкай яго намаганняў.

Яшчэ калі сам пачаў "марафоніць", у модзе былі штодзённыя трэнероўкі (па 2—3 разы на дзень) з вялікай колькасцю кіламетраў прабегу. Агрызкін са сваімі вучнямі трэнерваўся... чатыры разы на тыдзень, набягаючы ў месяц усёго 500—600, максімум 800 кіламетраў. Начальства яго крытыкавала. А ён адказаў: "Так, мала, але яны — чэмпіёны СССР, а тыя, хто бегае многа, ім праиграюць"! А ўся справа ў тым, што ўпершыню ў Савецкім Саюзе Аляксандр Фёдаравіч стаў прымяняць звышдоўгія прабежкі — па 50, 60, 70 кіламетраў з хуткасцю 16 кіламетраў у гадзіну.

"Неяк у снежны мы з Міхаілам Гарэлавым на зборах у Сочы ў шэсць гадзін ранаічы выехалі на электрычны ў Гагры, там паснедалі і пабеглі назад у Сочы, хаця траса была вельмі складанай. Дык вось, 54 кіламетры пераадолені за тры гадзіны дзясць хвілін. Я рабіў упор на псіхалагічны фактар — уменне цярпець, ставіцца з пагардай да болю. Хто здольны на гэта, той дабіваецца высокіх вынікаў", — гаварыў Аляксандр Агрызкін.

І Агрызкін, канешне ж, мае рацыю, таму што "жалезных" трэнеравачных схем не бывае — на адны і тыя ж нагрукі кожны спартсмен рэагуе па-свойму, а трэнер павінен быць побач, бачыць гэту рэакцыю і ўносіць карэктывы.

50 ГАДОЎ У СТРАІ

У наступным годзе споўніцца 30 гадоў з таго часу, як Беларусь стала для Аляксандра Фёдаравіча другой Радзімай. За гэты перыяд ён выхаваў шмат высакакласных бегуноў, але ўсё яшчэ не задаволены зробленым. Стан лёгкай атлетыкі ў Беларусі ў бегавых і скачковых відах — не з лепшых.

"А ўсё таму, — кажа Агрызкін, — што трэнероўкі сталі не навуковымі, а навукападобнымі. Я за сваю 50-гадовую трэнерскую працу ніколі не чуў, каб нехта з маіх вучняў паскардзіўся на здароўе або "зламаўся". Таму яны і потым пайшлі далёка. У Байкова — дзве вышэйшыя адукацыі, Руслан Зубаў — генерал. Есць кандыдаты навук, заслужаныя трэнеры Расіі, іншых краін.

Сёння па-ранейшаму працую з моладдзю і спадзяюся, што нехта з іх яшчэ праславіць Беларусь".

Юрый ВАЛОШЫН.

ЧЫТАНКА

ЗАЙКАВА ХАТКА

Недзе далёка ад шумных гарадоў расце Чароўны Лес. Праз яго шпарка цячэ шырокая рака, над якой схілялася маладая бяроза. Яна палошча свае галінкі ў празрыстай вадзе. Побач з бярозай стаіць маленькая хатка. Там жыве зайцава сям'я.

Галаву сям'і Храпчыкаў Даўгалапка паважаюць у лесе. Ён першы сярод зайцоў пабудоваў сабе жыллё.

Было гэта восенню. Ішоў надакучлівы дождж. Дзьмуў халодны вецер. Зайцы прамоклі і калаціліся ад холаду. Здавалася, не будзе канца гэтым пакутам. "Трэба нешта рабіць, трэба нешта рабіць", — гаварыў сам сабе Даўгалапка. Аднак што рабіць, ён не ведаў.

Раптам заяц убачыў, што рака прынесла да берага кавалак дупластага ствала. "У такім вялікім дупле можна схаватца ад ветру", — вырашыў Храпчык. Ён прыкаціў кавалак ствала да каранёў бярозы. Уся зайцава сям'я схавалася тут ад ветру. Але дождж па-ранейшаму не даваў спакою. Тады Даўгалапка накрываў дупло сцябінамі асакі. Атрымалася хатка сухая і утульная.

СЯМ'Я ХРАПЧЫКАЎ

Дажджліваю восень і сцюдзёную зіму правялі Храпчыкі ў цёплай хатцы. З усёго лесу сюды прыходзілі зайцы. Хто жадаў падзівіцца на хатку, а хто проста пагрэцца. З таго часу Даўгалапка лічыўся ў лесе вельмі разумным зайцам. Нават Карга Старая называе яго незнаёмым словам "прафесар".

Здаецца, удала склаўся зайцаў лёс... Меў Даўгалапка гаспадарліваю жонку і пяць дачок-прыгажунь. Усе знаёмія зьяры паважалі яго за кемлівасць і працавітасць. Але не было ў Храпчыка сына, і не было каму захаваць прозвішча. Таму заяц часта сумаваў. Іншым разам ён доўга сядзеў ля бярозы на беразе ракі.

Калісьці бярозу ледзь не выраваў з зямлі моцны вецер. Зараз яе вузлаватыя карані уздымаюцца сярод травы. Тонкія галінкі хіляцца да вады. Сумы Даўгалапка глядзеў то на карані, то на цёмную ваду і марыў аб лепшым.

Часам птушкі спыняліся адпачыць на яе прыгожых галінках. Вясельмі спевалі яны хатцелі развесіліцы Даўгалапку. Але заяц сумаваў ад гэтага яшчэ больш. Усё часцей ён ішоў на далёкія градкі і працаваў там да пазна. Часам Даўгалапка спазняўся да вячэры. Дочкі з-за гэтага вельмі хваляваліся.

Яўген ЦЕРАХАЎ.

АДКАЗЫ НА КРЫЖАВАНКУ, ЗМЕШЧАНУЮ ў № 44

ПА ГАРЫЗАНТАЛІ. 5. Парасон. 6. Шпалеры. 10. Тыдзень. 11. Сродак. 12. Скінар. 16. Падарунак. 18. Вырай. 19. Багна. 20. Суполка. 21. Паветка. 25. Адчай. 26. Шляга. 27. Складанне. 30. Статак. 33. Гамана. 34. Даўніна. 35. Фіранка. 36. Чыгунка.

ПА ВЕРТЫКАЛІ. 1. Урываек. 2. Допыт. 3. Кліны. 4. Вестка. 7. Бурыштын. 8. Узгораек. 9. Баранна. 13. Замалёўка. 14. Панаванне. 15. Ласунак. 17. Паркаль. 22. Адбітак. 23. Шыпшына. 24. Згоднік. 28. Папера. 29. Лапіна. 31. Байка. 32. Індык.

«Голас Радзімы»

Галоўны рэдактар
Наталля САЛУК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом "Радзіма".

РЭДАКЦЫЯ:

Намеснік галоўнага рэдактара
Галіна УЛІЦЕНАК.
Адказны сакратар
Таццяна КУВАРЫНА.
Рэдактар аддзела — член рэдакалегіі
Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар аддзела
Алена СПАСЮК.
Аглядальнік
Віктар МАЦЮШЭНКА.
Спецыяльныя карэспандэнты
Яўген КАЗЮЛЯ,
Алесь МЯСНІКОЎ.

Нэлі ПРЫВАЛАВА.
Рэдактар-перакладчык
Святлана КАРПУЧОК.
Стыльрэдактар
Ірына КАЗЛОВА.
Тэхнічны рэдактар
Данута РАКАВЕЦ.

Наш адрас: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны: (+375-17) 213-31-97 (тэл.-факс), 213-32-80, 284-76-56, 213-37-82.

Пазиці рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.
Падпісны індэкс у Беларусі 63854.
Тыраж 2 044 экз.
Зак. 2806.
Падпісана да друку 12.11.2001 г. у 12.00.

Газета набрана, звярстана і адрэдавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).